1 OCAK 1993 PARASIZ EK

Cumhuriyet dünyada ve Türkiye'de 92

'Renk, Din, Irk Ayrımı Gözetmeden...'

Cumhuriyet gazetesi, 20'nci yüzyılın ilk çeyreği dolmadan kuruldu. Bugünden geçmişe bakınca 1924 yılı ne kadar uzakta görünüyor? Türkiye Cumhuriyeti daha bir yaşını doldurmamıştır. İlk sayımız 7 mayıs günü çıktığına göre ilkbaharın en güzel günlerinden biridir. Hava kapalı mıydı, açık mıydı? Bir ilkyaz yağmurunun kokusu mu duyuluyordu? Ağaçlar hiç kuşkusuz çiçek açmışlardı. Türkiye, 1911'den beri süregelen savaşların cehenneminden kurtulalı iki yıl olmuştu. Emperyalizmin askeri gücü İzmir'de denize ne zaman dökülmüştü? 9 Eylül 1922, daha dün gibiydi.

Cumhuriyet ilk sayısındaki yazılarıyla geleceğe umutla bakıyor; bütün 20'nci yüzyılı katederek 21'inci yüzyıla ulaşacaktır; bu sürede dünyanın nasıl değişeceğini de biliyor.

★

Nasıl değişecek dünya?

Atatürk belirlemiş: **"Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün Doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve özgürlüğüne kavuşacak olan çok kardeş ulus vardır. Onların yeniden doğuşu, kuşkusuz ilerlemeye ve refaha yöneliş olacaktır. Bu uluslar bütün güçlüklere ve engellere karşın muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Sömürgecilik ve**

■ *Arkası 7. Sayfada*

DAHA ÇOK SATIP
ÇOK DAHA FAZLA KAZANMAK İÇİN

Eğer müşteriniz İstanbul halkı ise...
Sattığınız mal veya hizmetlerin alıcıları yalnızca İstanbul bölgesinde ise...

Sizler Ya çok büyük paralar ödeyecek

Veya Hiç televizyon reklamı yapamayacaksınız

FLASH bölgesel yayın kuşağı reklamınızı yalnızca İstanbul'a çok daha hesaplı ve etkin şekilde duyuruyor.
Niçin daha fazla ödeyesiniz...

FLASH

FLASH Pazar-Pazartesi-Çarşamba ve Cumartesi Günleri Saat 21.00 - 22.00 arasında İstanbul'da en fazla izlenen kanal...

Ve reklam fiyatımız;

10 saniyelik yayın 3.500.000 TL.

Birlikte çalışalım sizi İstanbul'da duymayan kalmasın...

■Daha geniş kampanyalarda özel fiat indirimi ■20 yayınlık siparişlerde reklam filmi yapımını FLASH hiçbir ücret talep etmeden üstleniyor. ■Reklam Filmini ajansınızın getirmesi durumunda ayrıca %20 ajans komisyonu veriyoruz.

513 61 60 6 HAT

Yurtta '92

Üç büyük felaket

Çığ: 200 ölü

Türkiye'de 1992'de meydana gelen çığ felaketleri nedeniyle 200 kişi yaşamını yitirdi. Çığ, özellikle tepelerin eteklerine kurulan jandarma karakollarına düşerek çok sayıda erin yaşamını yitirmesine neden oldu.

"31 Ocak: Şırnak'a 80 kilometre uzaklıkta bulunan Görmeç köyüne çığ düştü. Köy ve jandarma karakolu tümüyle çığ altında kaldı. 2'si astsubay, 64'ü er ve erbaş olmak üzere toplam 86 kişi yaşamını yitirdi.

1 Şubat: Tünekpınarı Köyü Jandarma Karakolu'na düşen çığ nedeniyle 22 er yaşamını yitirdi. **7 Şubat:** Çığ nedeniyle Boğazören Köyü'nde ■

Kozlu'da grizu

Türkiye Taşkömürü Kurumu'na bağlı Kozlu Müessesesi İhsaniye ve İncirharmanı ocaklarında 3 Mart 1992 akşamı meydana gelen grizu patlamasıyla 263 maden işçisi yaşamını yitirdi. Patlamadan sonra yapılan kurtarma çalışmaları sonucunda 116 madencinin cesedi çıkarılabildi. 147 madencinin cesedi yeraltında kaldı. 16.00-24.00 vardiyasında 720 işçi çalışıyordu. Kazadan 87'i yaralı 457 kişi sağ olarak kurtuldu. Kaza nedeniyle 955 çocuk babasız kaldı. Grizu patlaması sonucu meydana gelen ocak yangınları kontrol altına alınamadığından ocaklar 5 Mart tarihinde betonlanarak tümüye kapatıldı ■

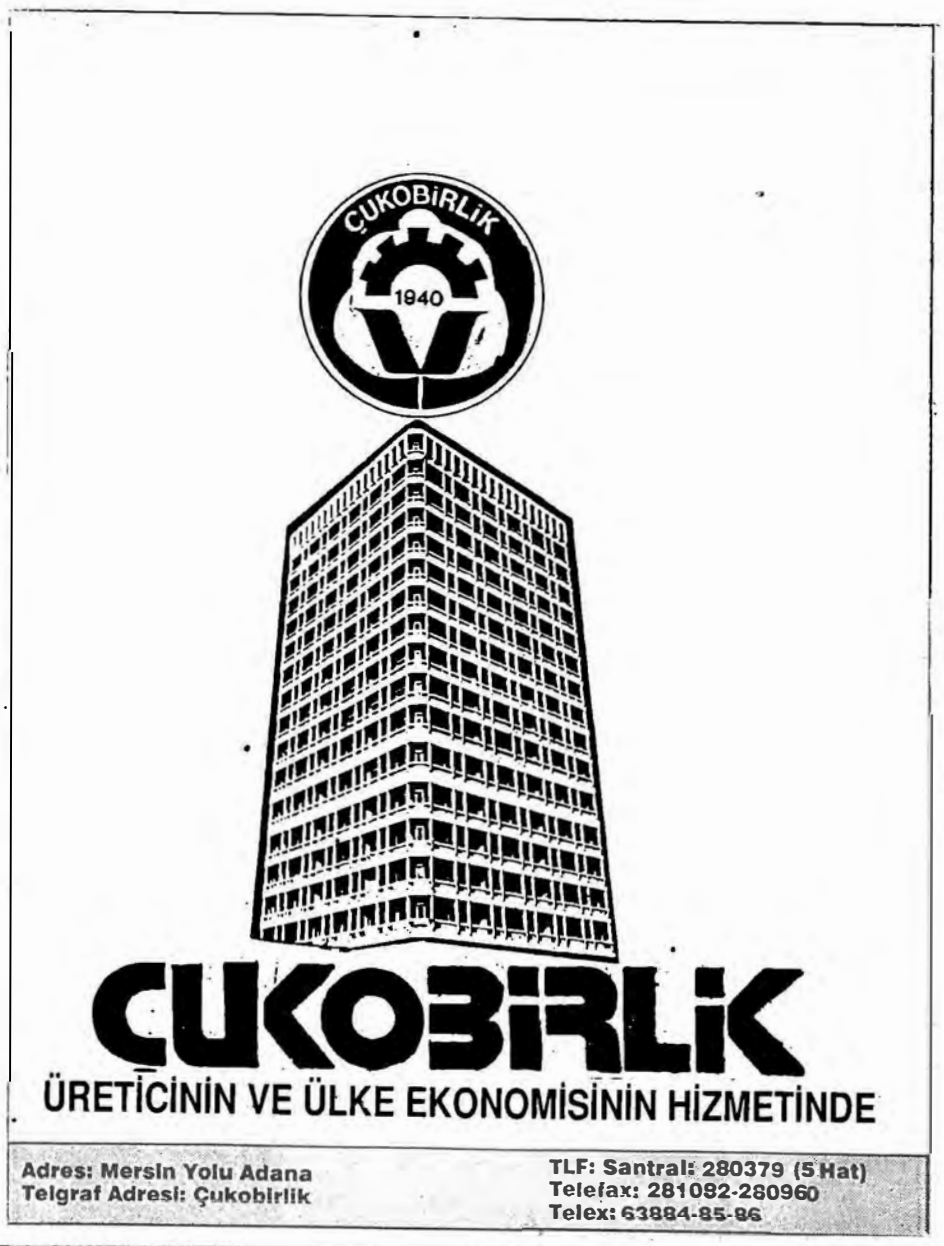

Erzincan depremi: 654 ölü

92 yılında yaşanan facialardan biri de Erzincan depremiydi. 13 Mart'ta meydana gelen depremde 654 kişi öldü, yüzlerce kişi de yaralandı. Rihter ölçeğine göre 6.3 şiddetindeki deprem, Erzincan'daki binaların çoğunu yerle bir etti. Cumhuriyet, depremi birinci sayfada "Erzincan yıkıldı" başlığıyla verdi. 1939 yılında meydana gelen ve 33 bin kişinin öldüğü deprem faciasından 53 yıl sonra Erzincan bir kez daha depreme ağladı. 120 bin nüfuslu kentte ilk gün 279 olarak belirlenen ölü sayısının, enkaz altında kalan cesetlerin çıkarılmasıyla en son 654'e ulaştığı bildirildi. Depremden hemen sonra Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Başbakan Demirel, incelemeler yapmak üzere bölgeye gitmiş ve depremde zarar görenlerin maddi zararlarının karşılanacağını açıklamışlardı. Türkiye'de her felakette olduğu gibi Erzincan depreminden sonra da sorumluların aranmasına girişildi ve inşaatlara soruşturma başlatıldı. Yurtiçinden ve yurtdışından depremzedelere yardımlar gönderildi, yıkılan evlerin yerine yenilerinin yapılmasına girişildi. 13 Mart'tan sonra yaşamlarını sokaklarda sürdürmeye başlayan Erzincanlılara çadırlar dağıtıldı, yiyecek yardımları ulaştırıldı. Bu yardımların ulaştırılması sırasında da yine bir kaos yaşandı. Çadırlar karaborsaya düştü. ■

Yurtta '92

Solun tıkanıklığı

HİKMET ÇETİNKAYA

Türkiye'de siyasal yaşam 1923'ten günümüze dek değişik evrelerden geçti. İşte bu evrelerin 20 yılı aşkın bir süresi -2-3 aylık Serbest Fıkra dışında- tek bir siyasal partinin iktidarındaydı. Son 47 yıl ise çok partili dönemi içerdi.

46 yılık yapay sayılabilecek çoğulcu demokrasi üç askeri darbeyi yaşadı. Dört darbe ile karşı karşıya kaldı. 46 yılın 10 yılı ise sıkıyönetim altında geçti.

Türkiye'de siyasetin tıkanıklığı, solun bir türlü derlenip toparlanamamasının temel nedenlerinden birisi de budur. Solun Türkiye'de 1950 yılından bugüne dek tek başına iktidar olamamasının getirdiği düş kırıklıklarına, kadrolaşamamasına, kendi içindeki kısır çelişki de eklendiğinde ortaya çarpık bir görüntü çıkmaktadır.

Çağın gün gün değişen koşullarına karşın, sosyalistler, sosyal demokratlar ve demokratik solcular inandırıcı politikalar üretemediler. Temel siyasal yaşamın kitlelere ulaşması sosyalist ve merkez sol partilerin görevi olduğu halde bunu başaramadılar. Şimdi şu soruyu sorabilirsiniz: "Sosyalist ve merkez sol partiler neden bölünüp parçalanıyorlar?"

Elbet 47 yılda üç askeri darbe yaşayan bir ülkede sosyalist ve sol partilerin örgütlenmesi, kadrolarını kurmaları zordur. Çünkü sosyalist ve merkez sol partilerin can damarı olan sendikalar ve demokratik kitle örgütleri politikadan soyutlanmışlardır.

Türkiye'de siyasal yaşamın en büyük eksikliği Marksist bir partinin örgütlü bir biçimde kitle partileriyle birlikte olmamasıdır. Olmadığı için de merkez sol partiler siyasal işlevlerini Marksist partilerden aldıkları kopyalarla sürdürmüşlerdir. Sivil toplumun kökleşmemesi de bu partilerin işine yaramıştır. Ancak, merkez sol partilerin kadroları çektikleri kopyaları hep sakız gibi çiğnedikleri için de yeni bir şey üretememişlerdir.

Böyle olunca, seçim yenilgileri kopmalara neden olmuş, kişisel hesaplaşmalar bölünmeyi getirmiştir. Halk bu olup bitenleri yakından izlemiş ve tercihini ona göre yapmıştır.

Bugün merkez sol partiler, piyasa ekonomisinin acımasızlığına karşı ona sahip çıkıyor. Neden?

Sanıyorlar ki sermaye çevrelerinden destek alırlarsa iktidara gelecekler... Oysa Türkiye'nin sorunları bitmiyor...

Geride bırakılan bir yıla değil 11 yıla bakalım:

1- Enflasyon artıyor ve kronik hale geliyor.

2- İşsizlik dalga dalga büyüyor...

3- Dış ticarette serbestlikle başlayan ithalat ve ihracatın artışı dış ticaret açığını da büyütüyor.

4- Devlet küçülsün, KİT'ler özelleştirilsin modası gün gün yayılıyor...

Acaba merkez sol partiler sıraladığımız ekonomik sorunlara nasıl bakıyor?

Vergi düzenindeki adaletsizlik için merkez sol partiler neler söylüyor? Giderek bozulan gelir dağılımı konusunda ne gibi önlemler düşünüyor?

KİT sorunu tam 47 yıldır tartışıldığı halde bir çözüm bulunamadı. Ama KİT'ler yerli ve yabancı şirketlerin arpalığından kurtulamadı. Sol partiler bu konuda ne yaptı?

Toplumsal politik ve kültürel sorunlar karşısında merkez sol partiler kalıcı bir şey üretmediler...

Evet, tüm bu anlattıklarımız Türkiye'deki sol partilerin kan yitimine neden oldu.

Bugün SHP, CHP ve DSP aynı kökten gelen merkez sol partilerdir. 1991 seçimleri ve son 1 Kasım yerel seçimlerinden SHP ve DSP yenik çıkmıştır.

Yine şöyle bir soru: "1993 yılında ne yapacaklar?"

Bize sorarsanız birbirlerini yiyecekler, hiç bir şey üretmeyecekler.. ■

Özal-Demirel: 'Ben' kavgası

1 Ocak: Özal-Demirel arasında yetki ve sorumluluk mücadelesi sertleşti. Özal, atama kararnamelerini geri çevirdi.

2 Ocak: Demirel "Özal, Evren yetkilerini kullanıyor" dedi.

3 Ocak: Demirel "Cumhurbaşkanı benden bir konu hakkında bilgi istediğinde ya da benim kendisinden bazı ricalarım olduğu zaman Çankaya'ya çıkarım. İşim pürüz çıkartmak değil. Bir bakanla görüşmek istiyorsa söyler onu da gönderirim. Ama Çankaya'nın memuru değilim ve olamam" dedi.

- İnönü "Özal geçmişteki fiili başkanlık alışkanlığını devam ettiriyor. Bu tür alışkanlıkların sürmesine anayasa olanak tanımıyor. İcra sorumluluğu tanımadığına göre Sayın Özal'ın sorumlu hükümetin önünü tıkayacak nitelikteki işlerinden vazgeçeceğine inanıyoruz" dedi.

10 Ocak: Çankaya engeline takılmamak için öngörülen By-pass yönteminin ilk adımı atıldı. Kanun Hükmünde Kararname ile "Cumhurbaşkanı'nın imzasına gerek olmadan atama yapılması" için yasa hazırlandı.

16 Ocak: Diyarbakır milletvekilleri Hatip Dicle ve Leyla Zana SHP'den istifa ettiler.

25 Ocak: SHP'nin 7. Olağanüstü Kurultayı. İnönü ile Baykal çekişti. İnönü'nün listesi 516, Baykal'ın listesi 486 oy aldı. Parti Meclisine 16 Baykal yanlısı girdi.

27 Ocak: TBKP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılma kararı Resmi Gazete'de yayımlandı. TBKP'nin sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini kurmayı amaçlamadığı, ancak bölücülük yaptığı ileri sürüldü.

-SHP'de yeni yönetim belirlendi. Genel Sekreterliğe Cevdet Selvi getirildi.

7 Şubat: Emniyet Genel Müdürü Ünal Erkan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne atandı.

12 Şubat: İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevine 2 yıl önce emekli olmuş, DYP'den 20 Ekim seçimlerinde adaylığını koyan ancak milletvekili olamayan Necdet Menzir atandı.

17 Şubat: Devlet Bakanı Güler İleri hakkında yolsuzluk iddiaları için ANAP ve RP ayrı ayrı gensoru önergesi verdi. İleri, göreve geldiğinden beri yapılan harcamalar için bakanlığın kullandığı fon hesabına 260 milyon yatırdı.

22 Şubat: Devlet Bakanı Güler İleri görevinden istifa etti.

29 Şubat: Prof. Türkan Akyol, Güler İleri'den boşalan Kadın, Aile ve Güçsüzlerden Sorumlu Devlet Bakanı görevine getirildi.

17 Mart: Olağanüstü Hal uzatıldı. ANAP'lılar ile DYP'liler çıkan tartışmalar üzerine birbirlerinin üzerine yürüdü.

KOHABİTASYON İLİŞKİSİ - Fransa'da Cumhurbaşkanı François Mitterrand ile Başbakan Jaques Chirac arasındaki Kohabitasyon (birlikte yaşama) ilişkisinin bir örneğini Cumhurbaşkanı Özal ve Başbakan Demirel veriyorlar.

- SHP'den sadece 32 milletvekilinin Olağanüstü Hal oylamasında "Evet" demesi ortalığı karıştırdı. parti içi tartışmalar alevlendi.

31 Mart: HEP'liler SHP'den koptular. Nevruz olayları nedeniyle 14 HEP milletvekili SHP'den istifa etti.

3 Nisan: DGM Başsavcısı Nusret Demiral 15 Aralık 1991 de yapılan HEP kongresi nedeniyle HEP'liler hakında suç duyurusunda bulundu.

4 Mayıs: SHP İstanbul il yönetimi görevinden alındı. SHP Disiplin Kurulu ayrıca Diyarbakır, Elazığ ve Kırıkkale il yönetimlerini de görevinden aldı.

14 Mayıs: SHP İstanbul İl Başkanlığı'na Yüksel Çengel atandı.

29 Mayıs: HEP kökenli Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak ile Diyarbakır Milletvekili Mahmut Uyanık SHP'den istifa etti.

7 Haziran: 341 belediye başkanlığı için seçim yapıldı. DYP 171, SHP 71, ANAP 52, RP 27, MÇP 15, DSP 1 yerde kazanırken 2 yerde de bağımsız adaylar aldı.

19 Haziran: Kapatılan partilerin açılmasını sağlayacak yasa kabul edildi.

24 Haziran: Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın eşi Semra Özal ANAP İstanbul İl Başkanlığı görevinden ayrıldı. Özal-Yılmaz gerginliği başladı.

25 Haziran: Genel başkanlığını Mahmut Alınak'ın yaptığı Özgürlük ve Eşitlik Partisi (ÖZEP) kuruluş dilekçesini verdi.

-Olağanüstü Hal'in süresi 4 ay, Çekiç Güç'ün süresi 6 ay uzatıldı.

1 Temmuz: 12 Eylül sonrası yurtdışına giden Türkiye Emekçi Partisi Genel Başkanı Mihri Belli Türkiye'ye döndü.

3 Temmuz: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı HEP'in kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne dava açtı.

4 Temmuz: SHP'nin içinde CHP kavgası başladı.

6 Temmuz: MÇP Grup Başkan vekili eski Ülkü Ocakları Derneği Başkanı Sivas Milletvekili Muhsin Yazıcıoğlu ve 5 milletvekili partilerinden istifa ettiler.

10 Temmuz: Anayasa Mahkemesi Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu gerekçesiyle Sosyalist Partiyi kapattı.

13 Temmuz: ANAP İstanbul İl Başkanlığı'na Erdal Aksoy getirildi.

25 Temmuz: İşçi Partisi'nin ilk kongresi yapıldı, Genel Başkanlığa Doğu Perinçek geldi.

9 Ağustos: Eski İstanbul Belediye Başkanı ve SHP PM üyesi Aytekin Kotil öldü.

24 Ağustos: Hüsnü Doğan ANAP Genel Başkan Yardımcılığı görevinden istifa etti.

26 Ağustos: CMUK değişikliğini görüşmelerinde tartışma çıktı. DYP'lilerin çoğu salondan ayrıldı.

2 Eylül: Cumhurbaşkanı Turgut Özal, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'la yaptığı aylık olağan görüşmesine son verdi.

19 Eylül: HEP'in 2 Olağan Kongresi yapıldı. Genel Başkanlığa Ahmet Türk seçildi.

20 Eylül: Ankara DGM HEP hakkında soruşturma başlattı.

2 Ekim: SHP Merkez Disiplin Kurulu Ümraniye Belediye Başkanı Şinasi Öktem'i ihraç etti. Disiplin kurulu Şişli İlçe Başkanı Mustafa Sarıgül'ün de 2 yıl süreyle ihraç edilmesine karar verdi.

1 Kasım: 20 yerde belediye başkanlığı seçimi yapıldı. DYP 8, SHP 3, ANAP 4, RP 5 yerde kazandı.

10 Kasım: Olağanüstü Hal 4 ay daha uzatıldı.

18 Kasım: CMUK TBMM'de kabul edildi.

23 Kasım: Genel Başkanlığını Hasan Celal Güzel'in yaptığı Yeniden Doğuş Partisi kuruldu.

30 Kasım: ANAP'ta olağanüstü kongre yapıldı. Divan Başkanlığını Mesut Yılmaz'ın adayı 621 oyla aldı Mehmet Keçeciler'in adayı ise 342 oy aldı. Kongreden Yılmaz galip çıktı.

- Cumhurbaşkanı Özal "ANAP'la ilişkimiz bitti" dedi.

1 Aralık: Keçeciler ve 15 milletvekili ANAP'tan istifa etti. Liderlerinin "Özal olduğunu" açıkladılar.

24 Aralık: Çekiç Güç'ün görev süresi uzatıldı.

25 Aralık: HEP'in 2. Olağanüstü Kurultayı'nda bölücülük yaptıkları gerekçesiyle 15 HEP'linin idam istemiyle yargılanmasına Ankara DGM'de başlandı. ■

Yurtta '92

Siyasal yeni yıl falı

CÜNEYT ARCAYÜREK

92'yi geride bırakıp 93'e geçiyoruz.
Siyaset karmakarışık.
Siyaset parçalı.
Neredeyse her gün yeni bir parti kuruluyor.
Basın katılımcı demokrasiye boyun eğmiş, yeni partilere şapka çıkarıp gülümsüyor. Halk gidişin farkında, biraz da alayında. Giderek çoğalan partilerle geçen haftalardan birinde "Olacak O Kadar Televizyonu"nda Levent Kırca nefis biçimde gırgır geçiyordu.
Halkımız da yakında her yeni partiyi kahkahalarla karşılayacak. Aslında yok birbirlerinden farkları.
Programları hemen hemen aynı. Sadece liderin hedef düşmanı farklı. Üyelerse çoğunlukla profesyonel. Azınlıkta ise büyük partileri mesken edinemeyen siyaset serüvencileri.
Siyasette kolaycılığa soyunanlara gün doğdu. Bul, az buçuk şöhret sahibi birini, yap lider. Kurdur partiyi, onun peşi sıra çık gazetelere, belki de TV'ye.
Belki de -bu gidişle- örneğin, yılbaşlarında pek revaçta olan salonda at yarışları gibi bir oyunun eşiğindeyiz. Komşu evlerle birlik olup parti kuranlara, kurdukları partinin ülkeye yapacağı hizmetleri birbirine anlatarak bugünleri alaya alan eşe, dosta, komşulara rastlayacağız.
Siyasetin adı eğlenceye çıkmasın bi kez, neler izlenir neler!

Eskiler Karagöz'ün "Yar bana bir eğlence" diyerek perdeyi açmasını beklermiş. Şimdilerde "Kur bana bir parti" diyen diyene.
Şaka bir yana. Bir yaraya dönüşen parçalı siyasete, Başbakan Demirel'den başka siyaset adamı fazla değinmiyor.
Demirel, "Türkiye'de siyaset 12 Eylül darbesinin etkileri ile parçalı hale geldi" diyor ki, doğru.
"12 Eylül küçük partilere el vermeyen bir rejim istediği halde tam aksi bir sonuçla karşılaşıldığını" söylüyor.
Bir başka yargısı daha var; "parçalı siyasetin zorlamalarla, kurgusal düşüncelerle yaratıldığını" vurguluyor.
12 Eylül'ün kurgusal düşüncesi iki büyük, bir küçük parti değil miydi? Büyük parti Sınalp Paşa'nın olacaktı. Küçükse -dilediklerı gibi oynayacakları- ANAP'tı.
Küçük, büyük olacağı sanılanla oynadı. Tabii, Türk siyasal gelenekleriyle de, geleceğiyle de...
Partilerin dar kalıplara sokulamayacağını söyleyenlere Kenan Evren Paşa ne kadar bozulurdu. Askerler halkın "teveccühüne" o denli kendilerini kaptırmışlardı ki; zor ile, yasaklarla siyasal yaşamın düzenlenemeyeceğini söyleyip yazanlara, kaşlarını öyle çatarlardı ki, dağlar taşlar titrerdi!
Kenan Paşa ve çevresi, koalisyon sözcüğünü de hiç sevmezlerdi.
1983'te iktidarı sivillere bıraktılar.
Çok partili yaşam, çok çok partili yaşama dönüştü.
Koalisyon hükümeti kuruldu.

12 Eylül'ün siyasal iki nefreti, gerçek olup karşılarına çıktı.
Fakat, 1982'de parçalı siyasetin Türk siyasal yaşamına olumsuz etkilerinden söz açan Demirel, 1993'e başka bir gözle bakıyor.
"Siyaset tabii mecrasına girmeye başlamış, bütünleşme sürecine girilmiştir. İsimleri ne olursa olsun, haktan ve halktan kaynaklanan hareketler en sonunda birbirleri ile kucaklaşmaya ve haklı bir yolda devam etmeye mecburdurlar" diyor.
93'te parçalı siyaset nasıl bütünleşecek sorusuna "siyaset öyle gidecek" diye orta yollu, daha çok geniş anlamlı bir yanıt veriyor. Sonra falı açıyoruz:
Soru: "Peki, kimler birleşecek?"
Yanıt: "Hiç ummadıklarınız."
Soru: "Yeni doğan partiler mi?"
Yanıt: "Çoğu birleşecek. Bakın daha neler olacak 1993'te, ama iyi şeyler olacak"
Soru: "DYP ile birleşip bütünleşmeler?"
Yanıt: "Belki olur canım. Durun bakalım. Bugünden bir şeyler söylemeyelim."
Ve... Kahkahalar atıyor.
Parçalı siyaset döneminin kapanacağına o kadar inanıyor ki, bir örnek getiriyor yakın günlerden:
"Zorla kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasının sağlanmasından sonra, ilk kucaklaşma, ilk bütünleşme bizim partimizde başlamıştır" diyor.
Bakalım, fal gerçekleşecek mi? ■

12 Eylül'le birlikte kapatılan partilerden CHP yeniden açılırken AP, DYP'ye; MHP, MÇP'ye; TİKP İşçi Partisi'ne katıldı. Sırada MSP var. SDP de yoluna devam kararı aldı.

12 Eylül'den CHP kaldı. Ya diğerleri...

Partilerin yeniden açılışı 1992'de siyaseti renklendiren en önemli olgu, 12 Eylül'le birlikte kapatılan partilerin yeniden açılışıydı. İktidarın 3 temmuz günü yürürlüğe giren yasayla 1960 sonrası mahkeme kararıyla kapatılan tüm partilerin açılmasına olanak tanıması, siyaseti hareketlendirdi. Bu yasadan ilk olarak CHP yararlandı. CHP'yi AP izledi.

Ancak AP ayrı bir parti olarak varlığını sürdürmek yerine delegelerin büyük çoğunluğunun kararıyla DYP'ye katılma kararı aldı. 12 Eylül öncesindeki 19 partiden yıl sonuna dek ancak 6'sı bu yasadan yararlandı. Yasadan yararlanma hakkı 3 ocakta sona eriyor. 1992'de bu partilerin açılma süreci şöyle seyretti:

19 Haziran: Kapatılan partilerin açılmasını sağlayacak yasa kabul edildi.

11 Temmuz: CHP'nin geçici genel merkezi açıldı. 6 oklu tabelası asıldı.

9 Eylül: 13 yıl sonra CHP'nin 25. kurultayı yapıldı. CHP yeniden açıldı ve Genel Başkanlığa Deniz Baykal geldi. Baykal 679 oy, Erol Tuncer 452 oy aldı.

12 Eylül'ün kapattığı CHP yoluna Deniz Baykal ile devam etmeye karar verdi.

5 eylül: Adalet Partisi'nin son Genel İdare Kurlu toplandı.

29 Kasım: DP 32 yıl sonra yeniden siyasi yaşama döndü. 5. kongrede Genel Başkan Hayrettin Erkmen oldu.

19 Aralık: AP'nin 10. kongresi yapıldı. Ve tüzel kişiliği sona erdi. 909 delegenin steğiyle AP DYP'ye katıldı.

27 Aralık: MHP delegelerinin çoğu Türkeş'i dinledi ve partinin MÇP'ye katılmasını kararlaştırdı.

27 Aralık: TİKP (Türkiye İşçi Köylü Partisi) delegeleri de İP (İşçi Partisi) Genel Başkanı Doğu Perinçek'in isteğini dikkate alarak tercihini İP'den yana kullandı.

27 Aralık: Sosyalist Devrim Partisi 12 Eylül'de ara verdiği siyasi yaşamını aynı adla sürdürme kararı verdi. ■

Yurtta '92

Terör kentleri sardı

Bir yılın dökümü: 9 bin gözaltı, 3 bin tutuklama

92 yılı terör olaylarının Güneydoğu'nun yanısıra, büyük kentlerde de tırmandığı bir yıl oldu. Buna karşılık alınan güvenlik önlemleri "insan hakları" açısından zaman zaman rahatsız edici boyutlara ulaştı. Bir yıl içinde çeşitli olaylara karıştığı gerekçesiyle 9 bin kişi gözaltına alınırken bunlardan 3 bini tutuklandı. 1992'de yaşanan olayların genel dökümü şöyle:

18 Ocak: Nusaybin HEP Yöneti Kurulu üyesi Abdurrahman Söğüt öldürüldü.

24 Ocak: Kapalıçarşı'ya saatli bomba kondu. 1 kişi öldü 16 kişi yaralandı. Galeria'ya ses bombası kondu. Olayları PKK üstlendi.

27 Ocak: Bakırköy Mahmutbeyli'de bir kuyumcu dükkanı soyulmak istendi. Olaydan 1,5 saat sonra emniyet görevlileri olay yerinin yakınındaki bir eve baskın düzenlediler. Baskında 3 kişi öldürüldü. Bu kişilerin TKP/Kıvılcım örgütü üyesi oldukları açıklandı.

28 Ocak: Pendik emniyetinde görevli 18 yıllık polis memuru Yüksel Taşpınar şehit oldu. Asayiş Şube ve Çevik Kuvvet'te de görev yapmış olan polisin öldürülmesi olayını TKP/ML TİKKO üstlendi.

30 Ocak: İstanbul'da Mecidiyeköy Karakolu'na girişilen silahlı ve bombalı saldırıda bir polis memuru ile yoldan geçen bir kişi yaşamını yitirdi.

3 Şubat: Ankara ve İstanbul'da polis otoları tarandı. İstanbul'da üç. Adana'da bir polis şehit oldu. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

6 Şubat: İstanbul DGM Başsavcısı Yaşar Günaydın koruması ve şoförüyle birlikte öldürüldü. Olayı Devrimci Sol örgütü üstlendi.

9 Şubat: Fenerbahçe Orduevi'nde bomba patladı. 4'ü asker 8 kişi yaralandı. Olayı PKK üstlendi.

18 Şubat: Bursa Cumhuriyet Başsavcısı Nural Uçurum'un, makam şöförü ve koruması öldürüldü. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

20 Şubat: İstanbul Ticaret Odası'nda bomba patladı. 1 kişi öldü 16 kişi yaralandı. Olayı PKK/Kürdistan İntikam Birliği üstlendi.

17 Mart: İstanbul'da Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü'nde bomba imha edilirken patlama oldu, 3 polis şehit oldu 21 kişi yaralandı.

20 Mart: İzmir'de polis otosu tarandı. Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli 2 polis şehit oldu.

21 Mart: Nevruz kutlamalarında çıkan olaylar sırasında Güneydoğu'da 38 kişi öldü. İstanbul'da 10 kişi yaralandı, 247 kişi gözaltına alındı. Adana'da gösteriler sırasında 1 kişi öldü, 6 kişi yaralandı. Ankara'da 8 kişi gözaltına alındı.

22 Mart: Güneydoğu'da 19 kişi daha öldü. Nevruz olaylarında toplam ölü sayısı 57'ye yükseldi. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin "Ayaklanma provası yapıldı" dedi.

24 Mart: İstanbul'da Zincirlikuyu'da MİT servis aracı tarandı. 2 MİT görevlisi öldü, 9 kişi yaralandı. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

- Şanlıurfa'da adliyeye bomba atıldı. PKK'nın üstlendiği eylemde 1 kişi öldü, 3 kişi yaralandı.

- Şırnak'ta evler tek tek arandı.

-Batman'da polis otosu tarandı. 1 kişi şehit oldu, 3 kişi yaralandı.

25 Mart: Adana'da bir polis aracı tarandı. Ankara'da kahvede oturan 4 polise ateş açıldı bir polis şehit oldu.

30 Mart: İstanbul'da askeri araca saldırıldı. 1 astsubay şehit oldu, 1 er yaralandı. Olayı gerçekleştiren teröristlerden biri öldürüldü. 3'ü sağ yakalandı.

11 Nisan: İzmir Bornova Polis Okulu servisi ateş açıldı. 2 kişi öldü 6 kişi yaralandı.

17 Nisan: İstanbul'da emniyet görevlileri 4 eve baskın düzenledi. Devrimci Sol üyesi oldukları ileri sürülen 6'sı kadın 11 kişi öldürüldü. 6 kişi yakalandı.

- Kağıthane Ekipler Amirliği'nde görevli 2 polis öldürüldü. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

1 Mayıs: Yurt çapında çıkan olaylar nedeniyle yaklaşık 300 kişi gözaltına alındı. İzmir'de 12 kişi yaralandı.

2 Mayıs: İstanbul Şişli'de kahvede oturan gasp masasında görevli 4 polis şehit edildi. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

3 Mayıs: Öldürülen polislerin cenazesinde "Bakan istifa", "Sezgin İstifa" sloganları atıldı.

4 Mayıs: Ankara'da Dikmen'de 2 ayrı eve düzenlenen operasyonda Devrimci Sol üyesi oldukları öne sürülen 4 kişi öldürüldü.

6 Mayıs: İstanbul'da Üsküdar'da durakta bekleyen 2 polis memuru şehit edildi.

15 Temmuz: İstanbul Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli Kamil Koç şehit edildi. Olayı Devrimci sol üstlendi.

19 Temmuz: Küçükyalı'da düzenlenen operasyon sonuçu TİKKO üyesi olduğu öne sürülen 3 kişi öldürüldü.

24 Temmuz: İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne roketli saldırı yapıldı. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

29 Temmuz: Deniz Kuvvetleri eski Komutanı Kemal Kayacan şehit edildi. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

-Diyarbakır bağımsız milletvekili Leyla Zana'nın kaldığı eve gelen polisler eşi Mehdi Zana ile birlikte 3 kişiyi gözaltına aldılar.

13 Ağustos: Ankara'da Maltepe ve Küçükesat'ta iki eve düzenlenen operasyonda Devrimci Sol üyesi oldukları öne sürülen 2'si kadın 5 kişi öldürüldü.

15 Ağustos: PKK'nın 1984'te gerçekleştirdiği ilk eylemler olan Eruh Şemdinli baskınlarının yıl dönümünde çıkan olaylarda 1 kişi öldü, 509 kişi gözaltına alındı.

18 Ağustos: Şırnak'ta olay. PKK militanları Şırnak'a saldırdı.

28 Ağustos: THY Adana-Cidde seferini yapan Kızılırmak uçağına PKK militanları ateş açtı.

-İstanbul'da Pendik gemisi yakıldı. Olayı PKK üstlendi.

30 Ağustos: Zafer Bayramı törenleri sırasında İstanbul'da şeref tribününün altında bomba bulundu. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

31 Ağustos: Diyarbakır Shell tesislerini basan PKK militanları 20 ton petrolü ateşe verdiler.

11 Eylül: Batman'da petrol tesislerine saldıran PKK militanları 3 mühendisi öldürdü.

16 Eylül: -Mardin Savur SHP İlçe Başkanı Nizamettin Açar PKK militanlarınca öldürüldü.

23 Eylül: İstanbul'da Şehir Hatları İşletmesi'nin Sarayburnu gemisi yakıldı. Olayı PKK üstlendi.

29 Eylül: İstanbul'da Beylerbeyi ve İçerenköy'de düzenlenen operasyonlarda Devrimci Sol üyesi oldukları öne sürülen 2'si kadın 3 kişi öldürüldü.

-Güneydoğu'da Derecik karakolu PKK tarafından basıldı. 29 asker şehit oldu 174 PKK'lı öldürüldü.

1 Ekim: Bitlis'te köye saldıran PKK militanları 40 köylüyü öldürdü.

20 Ekim: PKK militanları Bingöl'de otobüs taradı 19 ölü.

22 Ekim: PKK militanları Tunceli'de köy bastı 12 kişi öldü.

24 Ekim: Türk Silahlı Kuvvetleri Hakurk'a girdi.

25 Ekim: PKK militanlarının rayları tahrip etmesi sonucu Elazığ-Muş seferini yapan yolcu treni Murat nehrine uçtu. 2 makinist öldü, 48 kişi yaralandı.

3 Kasım: HEP Muş Milletvekili Sırrı Sakık'ın ağabeyi Abdülsemed Sakık öldürüldü.

4 Kasım: İstanbul'da ekip otosu silahla tarandı, 2 polis şehit oldu. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

9 Kasım: PKK'lı 200 militan Diyarbakır'ın Hani ilçesine saldırdı. 3'ü güvenlik görevlisi 12 kişi yaşamını yitirdi.

17 Kasım: İstanbul'da ekip otosu tarandı. Beşiktaş Ekipler Amiri ile 2 polis şehit oldu. Olayı Devrimci Sol üstlendi.

9 Aralık: Antalya'da polis otobüsü tarandı. 3 polis şehit oldu 25 kişi yaralandı. ■

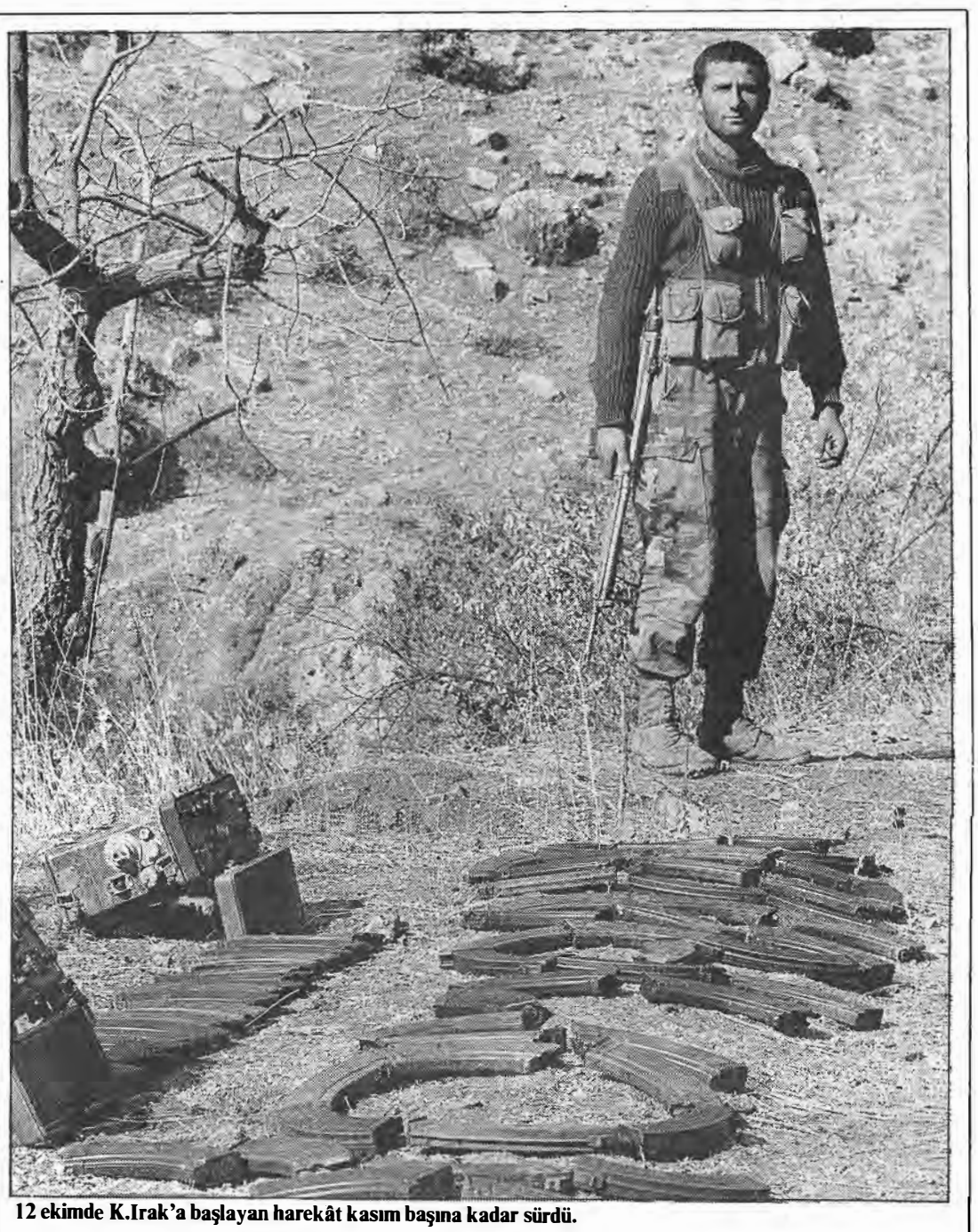

12 ekimde K.Irak'a başlayan harekât kasım başına kadar sürdü.

Sınır ötesine en büyük operasyon

12 Eylül sonrasında Türkiye'nin gündemine yerleşen Güneydoğu olayları geçtiğimiz yıl değişik bir boyut kazandı. Türkiye Kuzey Kore ve Kıbrıs'tan sonra ilk kez sınır ötesi bir harekat gerçekleştirdi. Daha önceki yıllarda da zaman zaman yapılan birkaç saatlik süreleri geçmeyen Irak sınırındaki "sıcak takip" bu yıl sınırın 15 kilometre içerisine dek uzanan bir operasyona dönüştü. Kuzey Irak'taki PKK kamplarının çoğu yok edildi. Peşmergelerin de PKK'ya karşı tavır almasıyla birlikte çok sayıda terörist öldürülürken hayatta kalanlar peşmergelere teslim olmak zorunda kaldı. 12 Ekim'de başlayan sınır ötesi harekat Kasım başına dek sürdü:

5 Kasım'da Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, sınır ötesi operasyonlar sırasında PKK'nın 4500 militanına zaiyat verildiği, bunlardan yüzde 40'nın öldüğü belirtildi. ■

Güneydoğu'da Nevruz'a PKK karıştı: 38 ölü.

Güneydoğu'da 2 dönüm noktası: Nevruz ve Cizre

Terör açısından 1992'ye damgasını vuran iki önemli olay Nevruz kutlamaları ve Şırnak baskınıydı. PKK'nın "En görkemli kutlama", "Ulusal ayaklanma" sloganlarıyla birkaç hafta önceden "sıcak tuttuğu" Nevruz kutlamalarında toplam 57 kişi yaşamını yitirdi. Olaylara kimin neden olduğu, güvenlik güçlerinin müdahale biçimi uzun süre tartışıldı. Nevruz'un ardından Şırnak olayları koalisyon hükümetinin iktidara gelmesinden hemen sonra bölge halkına verdiği güvenin belli ölçülerde sarsılmasına neden oldu. Nevruz ve Şırnak olaylarının gelişimi şöyle oldu:

21 Mart: Nevruz kutlamalarında çıkan olaylar sırasında Günevdoğu'da 38 kişi öldü. -İstanbul'da 10 kişi yaralandı 247 kişi gözaltına alındı. Adana'da gösteriler sırasında 1 kişi öldü, 6 kişi yaralandı. Ankara'da 8 kişi gözaltına alındı.

22 Mart: Güneydoğu'da 19 kişi daha öldü. Nevruz olaylarında toplam ölü sayısı 57'ye yükseldi. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin "Ayaklanma provası yapıldı" dedi.

24 Mart: Şırnak'ta evler tek tek arandı.

18 Ağustos: Şırnak'ta olay. PKK militanları Şırnak'a saldırdı.

21 Ağustos: Şırnak'ta her ev arandı. 500 kişi gözaltına alındı.

26 Ağustos: Şırnak Valisi Mustafa Malay "Şırnak halkını kaybettik" dedi. ■

Polisin mitingi...

Polise yönelik terör eylemlerine tepki olarak 19 Kasım günü İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün düzenlediği yürüyüş ve mitingle terör lanetlenirken, demokratik atılımlara gösterilen tepki de dikkat çekti. 17 Kasım'da İstanbul'da ekip otosu tarandı. Beşiktaş Ekipler Amiri ile 2 polis şehit oldu. Olayı Devrimci Sol üstlendi. 19 Kasım'da İstanbul Valisi'nin "Türküm ve İstanbulluyum diyen herkesin katılmasını" istediği polislerin cenaze töreninde "Komünist hükümet istifa", "Adalet Bakanı istifa", "Kahrolsun İnsan Hakları", "Halk önünde idam isteriz" sloganları atıldı. "CMUK'a hayır" pankartı taşındı. ■

'Renk, Din, Irk Ayrımı

■ *Baştarafı 1. Sayfada*

emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine, uluslar arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrımı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı egemen olacaktır."

21'inci yüzyıla yaklaşıyoruz; aradan geçen sürede neler oldu? 2. Dünya Savaşı'ndan sonra siyasal sömürgecilik büyük çapta tasfiye edildi. Savaştan önce Milletler Cemiyeti'nde 50 üye vardı, savaştan sonra Birleşmiş Milletler örgütüne yazılan üye sayısı yıllar geçtikçe arttı; dünkü sömürgeler, uluslararası topluluğun birer üyesi oldular; Sovyetler'in dağılmasıyla yepyeni bağımsız devletler oluştu; insan hakları ve temel özgürlükler, hukukun evrenselliğinde ortak özü oluşturmaya başladı. Gerçi bugün amaca tam anlamında ulaşılamamıştır; ama insanlığın yönü bellidir. Atatürk'ün dediği gibi:

"Uluslar arasında hiçbir renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı.."

Kimi zaman patlak veren kanlı bir kavganın bütün yeryüzünü umutsuzluğa sürükleyen fırtınası ortalığı birbirine katıyor, ama uzun bir zaman diliminde olayların gelişmesine bakılınca insanın insan olma yolunda düşe kalka yürüdüğü saptanıyor.

★

Türkiye'de 1923 Devrimi bir dönüm noktası oldu.

Devrim gülsuyuyla yapılamıyor; ama çağdaş uygarlığa dönük Türkiye Cumhuriyeti en az acıyla kuruldu. O günlerden bugünlere kadar çeşitli aşamalardan geçerek pekişti. Bugün Orta Asya ülkelerine laik cumhuriyet model olarak gösteriliyorsa, elbette bir nedeni bulunmaktadır.

İçimizde gün geçtikçe büyüyen sorunlarımıza karşılık, bu sorunları çözebilecek bir iç birikimin varlığını da kimse yadsıyamaz. 1993'e girerken taşıdığımız umut, yalnız iyi niyetten ya da nedensiz bir iyimserlikten değil, işte bu mantıktan kaynaklanıyor.

Bu umutla okurlarımıza 1993 yılında mutluluklar diliyoruz. Dileriz ki yeni yılda **"renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı"**na yeni adımlar atılır. ■

EN ÇOK DİNLENEN:

RADYO 1 NUMBER ONE FM "Türkü dolu" 102.5

Yabancı pop müzik ağırlıklı yayın yapan radyo istasyonlarının dinlenme oranları*:

1. **Number One FM** 36.6%
2. **Metro FM** ..... 26.6 %
3. **Radyotek** ..... 16.7 %

* Eylül ayında AGB Anadolu A.Ş. tarafından ve son olarak da Ataköy Galleria'da gerçekleştirilen araştırmalarda elde edilen sonuçlara göre İstanbul'daki genç nüfus içinde yarım milyon kişi ağırlıklı ve düzenli olarak Number One FM dinlemektedir.

TÜM NUMBER ONE FM DİNLEYİCİLERİNE TEŞEKKÜR EDERİZ... YAKINDA İZMİR VE ANKARA'DAYIZ!..

Dünya '92

Milliyetçilik sarsıntı

Milletler belleklerini zorlayarak eski düşmanlıkları anımsadılar, savaş baltaları gömüldükleri yerlerden çıkarıldı. Halklar birbirine girdi.

SİNAN GÖKÇEN

1992 yılına dönüp baktığımızda karşımıza kan rengine boyanmış bir dünya çıkıyor. Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin yarattığı iyimser ortam yerini sıcak çatışmaların yarattığı "dünyanın geleceğine dair" bir karamsarlığa bıraktı. Savaş baltaları gömüldükleri yerlerden çıkarıldı. Halklar birbirine girdi. Devletler bölündü, küçük küçük devletler doğurdu.

Şu ya da bu nedenle ertelenmiş, bastırılmış, dondurulmuş hesaplaşmalar yeniden ısıtıldı. Ayrıntılar bir anda önem kazandı. Milliyetçilik virüsü toplumları sardı, onları kışkırttı. Milletler, belleklerini zorlayarak, komşularıyla olan düşmanlıklarını anımsadılar. Sonuçta 1992 yılında savaşlar, kanlı hesaplaşmalar dünyanın pek çok bölgesinde "krallığını" ilan etti. Onbinlerce insan öldü.

Öte yandan, 1992, Sovyetik sistemlerin çöküşünün yarattığı ideolojik boşluğun insanları nerelere sürüklediğine dair acı bir örnek sundu insanlığa. Belki bu ülkeler, geçmişte mutlu değildiler. Ama, bir şeyi yıkmanın salt başına umut doğurmadığı ortaya çıktı. Milyonlarca insan, iyi ya da kötü, bir çarkın durmasıyla sefaletin, yoksulluğun pençesinde kıvranmaya başlalar.

Ayrıca dünya ilk kez "insani amaçlı bir uluslararası askeri müdahale"ye tanıklık etti 1992'de. Somali'deki aç insanlara yardım amacıyla ABD önderliğinde yapılan müdahale, ifade düzeyindeki "iyi niyeti"ne karşın, çeşitli soruları da gündeme getirdi: Somali'deki durumun vehameti ve açıklığı bu müdahaleyi herkesin gözünde haklı kıldı. Ancak, Somali müdahalesi, gelecek başka müdahaleler için, "iyi niyetle içişlerine müdahale" kavramının insanların kafasında meşrulaştırılması için özellikle mi seçildi? Bugün iyi niyetle yapılan, bir ülkenin iç işlerine askeri müdahalenin yarın "başka" niyetlerle bir başka coğrafyada yapılmayacağının garantisi nedir? Bu müdahalelerde karar kimin inisiyatifiyle alınacak, bu kararlarda hangi kıstaslar temel olacak? İleride, örneğin Kuzey Irak'a, Kamboçya'ya, Mozambik'e ya da belki Kıbrıs'a "iyi niyetli" müdahaleler gündeme gelebilecek mi? Somali müdahalesinin akla getirdiği bir başka nokta da, ABD'nin dünya politikasındaki rolünü tartışmasız hale getirmesi. Avrupa'nın, kendi göbeğindeki bir sorunla - eski Yugoslavya- başa çıkmakta gösterdiği acz karşısında ABD'nin hızlı ve kararlı politikalar üretmesi, Batı Avrupa'ya verilen bir mesajdı aslında. Sonuçta, Bosna-Hersek'teki sorunun çözümü için bile gözler Washington'a çevrildi.

İlginçtir, 1992, aynı zamanda pek çok ünlü "barış savaşçısı"nın da öldüğü yıl oldu. Yıllardır uğruna kavga verdikleri kavramların bir kan denizinde boğulmasına yürekleri dayanamadığından mıdır, bilinmez, Willy Brandt, Petra Kelly, Alexander Dubçek, "öte tarafa" göç ettiler.

Temelde, savaşlar 2 bölgede yoğunlaştı: Balkanlar ve Kafkasya.

Kafkasya'da savaşlar, bir "kabile savaşları"görünümü arz etti. Bu coğrafyanın olağanüstü karışık etnik yapısı, Moskova'da üretilen harç çözülünce, karıştı, birbirine girdi. Herkes, bugünden yarını düşünmeden, bir bağımsızlık sevdasına kapıldı. Komünizm harcının 70 yıl boyunca bu halklar arasındaki tarihsel düşmanlıkları unutturamaması daha uzun bir süre tartışılacak.

Balkanlar'daki savaş ise, insanoğluna tarihin en büyük vahşetlerinden birini sergiledi. Bosna-Hersek'te çoğunluğu sivil yüzbinlerce insan, Sırplar'ın oluşturduğu Nazi benzeri toplama kamplarında öldü. Etnik temizlik politikaları milyonlarca insanı evsiz bıraktı, mülteci haline getirdi.

1992 yılında insanlık şizofrenik bir kaos ortamına sürüklendi.

1992'nin 365 günü hesaplaşmalar için az geldi.

Dünya, 1993'e de savaş çığlıklarıyla boğulmuş kısık bir merhaba dedi. ■

Dünya, Bosna-Hersek'te Sırplarca Boşnaklara karşı uygulanan 'etnik temizlik' karşısında seyirci kalmayı yeğledi. Saraybosna 1992'de 'ölümün başkenti' idi.

Tarih Avrupa'da tekerrür etti

Yugoslavya'nın parçalanması Bosna-Hersek'te kanlı iç savaşı getirdi

Bosna-Hersek'teki kanlı iç savaş, geçen yıl dünya basının manşetlerinde yer alan konuların başında geldi.

Yugoslavya'nın parçalanmasını Batılı hükümetler başlangıçta uzaktan izlemeyi tercih ettiler. Batı'nın kararsız tutumunu en iyi değerlendiren ise Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç oldu. Eski Ortodoks, komünist, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, Sırp milliyetçiliğini bayrak yaparak gücünün doruğuna ulaştı. Federasyondan ayrılan Slovenya ve Hırvatistan'da yaşayan Sırp azınlıklarını koruma gerekçesi ile bu cumhuriyetlere birlik gönderdi. Miloseviç'in iddiası, Sırp halkının çoğuna inandırıcı geldi. 2. Dünya Savaşı sırasında Hırvatistan'daki faşist Ustaşi rejimi 700 bin Sırp'ı öldürmüştü. Sırbistan lideri, benzer katliamların tekrar yaşanabileceğini söylüyordu. Geçen yıl ocakta Hırvatistan'daki savaş sona erdiğinde, Sırbistan, bu ülkenin yaklaşık üçte birini işgal etmiş, çarpışmalarda 10 bin kişi ölmüştü.

Bosna-Hersek'te yapılan referandumdan sonra bu cumhuriyetin bağımsızlığını ilan etmesi ise çağımızın en büyük trajedilerinden birine yol açtı. 'Büyük Sırbistan'ı kurmayı hedefleyen Slobodan Miloseviç, bu amacını önemli ölçüde gerçekleştirdi. Sırpların Bosna'daki 'etnik temizlik' politikası ise 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden 47 yıl sonra artık tarihe gömüldüğü sanılan vahşetin günümüzde Avrupa'nın ortasında hala geçerli olduğunu gösteriyordu.

Tarih tekerrür eder, etmez tartışması bir yana görünüm o ki Avrupa'da tarih tekerrür ediyordu. Sırplar'ın yöntemleri ile Hitler Almanyası'ndaki Nazi yöntemleri arasında nitelik açısından hiçbir fark yoktu. Avrupa'nın Balkanlar'daki bunalım karşısındaki tutumu ise yaşlı kıtanın büyük krizler karşısındaki kararsızlığının yeni bir örneğini oluşturdu. AT ülkeleri yanı başlarında sürüp giden faciayı önleyebilmek için kınama ve protestoların dışında dişe dokunur bir şey yapmadılar.

Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan yeni Yugoslavya'ya karşı ekonomik abluka kağıt üzerinde kalmaktan öteye gitmedi.

Ambargo, Adriyatik'ten, Tuna'dan ve Yunanistan'dan karayolu ile delinirken BM Güvenlik Konseyi'nin ekimde ilan ettiği Bosna üzerinde uçuş yasağı, yüzlerce uçak ve helikopter tarafından ihlal edildi. Avrupa ancak son zamanlarda ABD'nin tutumunu sertleştirmesi ile daha kararlı bir tavır takınmaya başladı. Uçuş yasağının askeri önlemlerle uygulanması ilkesi, Washington'un baskısı ile kabul edildi. Bosna-Hersek bunalımı, ABD'nin önderliği olmadan Avrupa'nın büyük bunalımlarda kendi başına girişimde bulunamayacağını bir kez daha gözler önüne serdi.

Washington'un Slobodan Miloseviç ve diğer bir dizi Sırp liderini savaş suçlusu ilan etmesi gerçi Avrupa tarafından desteklendi, ama akıllara takılan bir sorun vardı: Müttefikler 2. Dünya Savaşı sonunda Nazi liderlerini yakalayarak savaş suçundan yargılamışlardı.

Sırplar'a karşı sınırlı bir hava harekatına bile yanaşmayan Batılı hükümetler, ülkelerinde güvenlik içinde yaşayan Sırp liderlerini acaba mahkemeye nasıl getirmeyi düşünüyorlardı? ■

Gün gün geçen yıl

9 ocak - Bosna-Hersek'teki Sırplar bağımsızlıklarını ilan etti.

16 ocak - Cezayir'de İslamcı Parti'nin parlamento seçimlerindeki zaferine karşın askeri destekli konsey ülke yönetimine el koydu.

26 şubat - Ermenilerin giriştiği Hocalı katliamında 5 bine yakın Azeri katledildi.

6 mart - Azerbaycan Devlet Başkanı Ayaz Muttalibov, görevinden istifa etti.

9 nisan - İngiltere'de Muhafazakar Parti lideri John Major, seçimleri kazandı.

29 nisan - Bir zenciyi döven Los Angeles polislerinin mahkeme tarafından serbest bırakılması, kentte 3 gün süren ve 52 kişinin ölümüne neden olan olayların başlamasına neden oldu.

30 mayıs - BM, Karabağ ve Sırbistan'dan oluşan yeni Yugoslavya'ya ekonomik ambargo uygulama kararı aldı.

1 haziran - Brezilya'nın Rio De Janeiro kentinde "Çevre ve Kalkınma" konulu dünya zirvesi başladı.

2 haziran - Danimarka'da yapılan halkoylamasında, ülkenin Avrupa siyasi ve finansal birliğine katılması reddedildi.

7 haziran - Azerbaycan'da yapılan devlet başkanlığı seçimlerini Ebulfeyz Elçibey kazandı.

17 haziran - ABD Başkanı Bush ve Rusya Başkanı Boris Yeltsin uzun menzilli füzelerin azaltılması (START) konusunda anlaşmaya vardılar.

20 haziran - Çekoslovakya'da Çek ve Slovak liderler ülkeyi ikiye ayırmaya karar verdiler.

10 temmuz - Eski Panama diktatörü Manuel Noriega, uyuşturucu ticaretinden 40 yıla mahkum oldu.

13 temmuz - İzak Rabin, İsrail'in yeni başbakanı olarak göreve başladı,
Bosna doğumlu Amerikalı işadamı Milan Paniç, yeni Yugoslavya başkanlığına geldi.

22 temmuz - Uyuşturucu karteli lideri Pablo Escabor, Kolombiya Cezaevi'nden kaçtı.

13 eylül - Peru yönetimi, Aydınlık Yol hareketi lideri Abimael Guzman'ın yakalandığını açıkladı.

20 eylül - Fransız halkı, Avrupa Birliği'ni öngören Maastricht Anlaşması'nı onayladı.

12 ekim - Mısır'da meydana gelen depremde 500'den fazla insan hayatını kaybederken binlerce kişi de yaralandı.

3 kasım - ABD başkanlık seçimlerini Demokrat Parti adayı Bill Clinton kazandı. Böylece Cumhuriyetçilerin, Beyaz Saray'daki 12 yıllık iktidarı da sona erdi.

23 kasım - Almanya'da Neo-Naziler, 3 Türkü öldürdüler.

27 kasım - Venezuela'da, isyancıların başkanlık sarayını bombalamalarına karşın darbe girişimi bastırıldı.

7 aralık - Hindistan'da tarihi bir caminin tahrip edilmesinin ardından Hindularla Müslümanlar arasında çıkan çatışmalarda, 2000 'den fazla insan hayatını kaybetti.

9 aralık - Somali'ye insani yardım amacıyla gönderilen ABD askerleri Mogadişu sahillerine çıktı ■

Somali
Ölüm ülkesine umut aşılandı

92 yılı açlık ve ölüm ülkesi Somali için açlıkla başladı, ölümle sürdü ama umutla sona erdi. ABD öncülüğünde 9 aralıkta başlatılan Umut Harekatı'na katılanlar, yıllardır açlık ve kabile savaşları yüzünden inleyen milyonlarca Somaliliye insani yardım ve barış götürmek hedefiyle yola çıktılar.

Somali daha 1960'da yıllardır süren İngiliz ve İtalyan egemenliğinden kurtularak bağımsızlığına kavuştuğunda, açlık ve kabile savaşları için çanlar çalmaya başlamıştı. 1969'da Cumhurbaşkanı öldürülünce Genaral Siad Bare kargaşadan yararlanarak yönetime el koydu. 1978'de Somali askerleri ağır bir yenilginin ardından Etiyopya'dan çekildiklerinde mülteci sayısı milyonları bulmuş, kıtlık yoğunlaşmış ve zaten sağlam dayanakları bulunmayan iktisadi yapı çökmeye başlamıştı. Bare de artık zor ayakta duruyordu.

Ancak dönem soğuk savaş dönemiydi ve komşu Etiyopya'da sosyalist bir yönetim vardı. ABD, Bare'ye gülümseyiverdi ve Afrika'da Sovyet yayılmacılığına karşı yeni bir kale yarattı.

1990'a gelindi. Soğuk savaş dönemi geride kalmıştı, başka bir deyişle Somali artık ABD için vazgeçilmez kale niteliğini yitirmişti. Washington, Bare'yi o güne dek ezdiği kabilelerle yüz yüze bıraktı. Sonuçta Bare 1990'da Mogadişu'dan kaçarak canını kurtarabildi. Ancak kabileler birleşme yerine savaşmayı seçti, ABD sayesinde ülkede silah çoktu. İç savaş patlak verdi. Yoğunluk yitirmişse de halen süren iç savaştan geriye on binlerce ölü, parçalanmış ve harabeye dönmüş bir ülke ve milyonlarca aç kaldı. Kabileler ve çeteler Somali'ye gönderilen yardım malzemelerini yağmalıyor, açlık çekenler çektikleriyle kalıyorlardı.

9 aralıkta başlayan ve tarihe televizyonlardan naklen izlenebilen ilk harekat olarak geçen Umut Harekatı'na, Türkiye dahil birçok ülke ya asker göndererek ya da parasal destek sağlayarak katkıda bulunuyor.

Zorluklara karşın bugüne dek harekat öngörüldüğü yolda ilerliyor. Hiç kuşkusuz ikinci günün en büyük iki kabile lideri - Farah Aidid ile Muhammed Mehdi- arasında ateşkes ilan edilmesi harekatın başarı hanesine yazıldı.

Ancak ABD ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri arasında patlak veren anlaşmazlık harekata gölge düşürdü. Genel Sekreter Butros Gali'ye göre Amerikan askerleri aynı zamanda çeteleri silahsızlandırmakla da görevliydi ve aksi feci sonuçlar doğurabilirdi. ABD Dışişleri Bakanlığı ise temelde insani yardımları güvenceye almayı hedeflediklerini, hedefe vardıktan sonra da Somali'den çekileceklerini bildirdi.

Evet 1992 Somali için umutla sona erdi, ancak 1993 ve izleyen yıllarda bu umudu kalıcı kılmak için öyle görünüyor ki uzatılan yardım eli kimi yönlerden eleştirilse de uzunca bir süre Somali'den çıkmayacak ■

1992'de tırmanan Neonazi şiddeti Almanya'nın saygınlığına ve barışsever görüntüsüne ağır darbe vurdu.

Irkçı şiddet

Almanya'da aşırı sağcı gruplar 2 bin saldırı 500 kundaklama olayı gerçekleştirdiler. 17 kişi öldü, 800 kişi yaralandı.

Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesinden iki yıl sonra, birleşmenin getirdiği ekonomik gerilemenin, işsizliğin artmasının ve eski Doğu Almanya vatandaşlarının beklentilerinin gerçekleşememesinin faturası ülkede yaklaşık 30 yıldır yaşayan yabancılara çıkarıldı.

Almanya'daki ırkçı şiddet 1992 yılının özellikle sonlarına doğru büyük tırmanış gösterdi. Aşırı sağcı grupların geçen yıl Almanya genelinde düzenlediği 2 bin saldırı ve 500 kundaklama olayında 17 kişi yaşamını yitirirken, 800'den fazla insan da yaralandı. Hessen eyaleti İçişleri Bakanlığı'nın yaptığı araştırmalara göre, 2 bin saldırı olayında yakalanan saldırganların yüzde 70'i 16-21 yaşlarındaki gençler. Yapılan araştırmalar saldırıların yalnızca yaklaşık yüzde 10'unun örgütlü aşırı sağcılar tarafından gerçekleştirildiğini gösteriyor.

23 kasımda Neonazi gençlerin Hamburg'un Mölln kasabasında Türk ailelerinin yaşadığı bir evi kundaklamaları sonucu iki kız çocuğu ve bir kadın olmak üzere 3 Türk vatandaşı yaşamını yitirdi. Neonazi gençlerinin işlediği Mölln cinayetinin ardından Başbakan Helmut Kohl meclisteki yaptığı konuşmada olayı "rahatsız edici bir işaret" olarak değerlendirdi. Cumhurbaşkanı Richard von Weizsaecker de Almanları uyararak hepsinin bir an önce "uykularından uyanmalarını" istedi. Üç Türkün Hamburg'daki cenaze törenine katılan Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel ise "Almanya'nın üzücü bir dönem yaşadığını" itiraf etti.

Almanya'nın saygınlığı ve barışsever imajı son olaylarla birlikte büyük yara aldı.

Ancak ırkçı Neonazi şiddeti ve yabancı düşmanlığı karşıtı on binlerce Alman vatandaşı da yabancılarla birlikte sürekli olarak aşırı sağcıları ve hükümeti protesto gösterileri düzenledi.

Alman Anayasa Mahkemesi aldığı son kararlarla bir çok aşırı sağcı örgütü kapattı, ırkçı faaliyetleri yasakladı ve Hitler selamını yasakladı. İşverenler sendikası da ortak bir karar alarak, iş yerlerinde yabancı aleyhtarı konuşmalar yapan, bu yönde faaliyetlerde bulunanların "iş huzurunu bozdukları" gerekçesiyle, işlerine son verileceğini açıkladı.

Ama bütün bu 'iyi niyetli' girişimlerin yanı sıra, Almanya'da yıllardır tartışması süren mülteci yasasının değiştirilmesi konusu, iktidardaki Hıristiyan Demokratların isteği doğrultusunda, anamuhalefet Sosyal Demokrat Parti SPD tarafından da desteklenerek 1992'de kabul edildi ■

Kafkasya: Tarihi hesaplaşma

Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden silinmesi yıllarca bastırılmış milliyetçi duyguları canlandırdı, dondurulmuş eski hesaplaşmaları, tarihsel hafızalarda yüklü düşmanlıkları yeniden gündeme getirdi. Sonuç ise, bitmek bilmeyen, şimdiden binlerce insanın canına mal olan savaşlar.

Eski SSCB coğrafyasında bu hesaplaşmaların en yoğun yaşandığı bölge ise, Kafkasya oldu. Bunların başında Dağlık Karabağ geliyordu. Azerbaycan toprakları içinde kalan Karabağ'da nüfusun çoğunluğunu oluşturan Ermeniler, Bakü yönetimine savaş açılar. Bu savaşın Ermeniler için amacı, ya Karabağ'da bağımsız bir devlet ilan etmek ya da bölgenin Ermenistan'a bağlanmasını sağlamaktı. Karabağ'da 1988 yılından bu yana süren savaş en az 3 bin kişinin canına maloldu.

Diğer bir önemli çatışma noktası da Güney Osetya idi. Gürcistan'a ait bir özerk bölge olan Güney Osetya'nın, Kuzey Osetya ile birleşme talebi, Tiflis yönetiminin sert tepkisi ile karşılaştı. Binlerce kişinin öldüğü Gürcü-Oset savaşında, 1992 yılının ortalarında bölgeye Rus ve Gürcü askerlerinden oluşan bir barış gücü gönderilmesiyle ateşkes sağlandı.

Gürcistan yönetimi tam Güney Osetya'daki soruna kendince bir çözüm bulmuşken bu kez ülkenin batısındaki Abhazlar bağımsızlıklarını ilan etti. Tiflis yönetiminin buna tepkisi bölgeye çok sayıda asker göndermek oldu. Abhazya topraklarının büyük bir bölümü Gürcü birliklerinin denetimine geçti. Ancak, Kuzey Kafkasya halklarından gelen gönüllüler ve Moskova'nın tavrındaki Abhazya lehine değişiklikler, savaşın seyrini değiştirdi. Yılın sonlarına yaklaşıldığında savaş kilitlenmiş bir görünüm arz etmeye başladı ■

Ekonomi '92

Laf tükendi, yıl bitti

OCAK

Tartışmalar başlıyor

► Bakanlar Kurulu'nun yılbaşı vergi düzenlemeleri: Gıdada KDV artışı 1 yıl ertelendi. Gelir vergisi ilk dilimi 20 milyon liraya yükseltildi. Taşıt vergileri yüzde 40-100 oranında arttırıldı.

► Demirel 12 ocaktaki YPA toplantısı çıkışında "bu yıl enflasyonu yüzde 50'ye indireceğiz" derken daha sonra TÜSİAD Genel Kurulu'nda "enflasyonun fermuarı yok ki" diye yakındı.

► Ocakta rekor enflasyon... Tüketici fiyatları yüzde 9.4, toptan fiyatlar yüzde 11 arttı.

► Vergi affı tartışmaları başladı. Bakanlar Kurulu tasarıyı onayladı.

► Özelleştirme çalışmalarını yürütmek üzere Başbakan Demirel'in başkanlığında Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu kuruldu.

► Devlet Bakanı Tansu Çiller'in açıkladığı hükümetin ekonomi paketinden pembe vaatler çıktı.

► İmar Bankası'nın ödeme güçlüğüne düştüğü söylentileri üzerine şubelerden para çekme kuyruğu başladı. Banka Günaydın grubunu haczetmek için girişimde bulundu.

► Devlet Bakanı Cavit Çağlar, SİFAŞ'ın çoğunluk hissesini Kutlutaş'tan satın aldı.

ŞUBAT

Töbank sallandı

► Teftiş Kurulu'nun Başbakana ihbar mektubu gönderdiği Genel Müdür Osman Erk'le ilgili Töbank'ta kriz başgösterdi. Töbank'ın geleceği ile ilgili hükümette Çağlar - Çiller çekişmesi başladı.

► Yüzde 7 olarak beklenen şubat ayı enflasyonu DİE tarafından toptan fiyatlarda yzde 5.2, tüketici fiyatlarında yüzde 5 olarak hesaplandı.

► Başbakan Demirel İstanbul Sanayi Odası Meclisi'nde "Enflasyonun hızı mayısta kesilir" dedi.

► TKİ Başkanı Yiğit Gülöksüz, yarım kalmış kooperatiflere toplam 1 trilyon lira bitirme kredisi vereceklerini açıkladı.

► Tansu Çiller, "Enflasyon 500 günde düşmez" diyen Merkez Bankası Başkanı Rüşdü Saraçoğlu'na sert çıktı.

► 30'u aşkın malın ithalinde gümrük ve fonlar yeniden belirlendi. İş dünyasında hükümete yakın olan şirketlerin kayırıldığı öne sürüldü.

► Emlakbank'ta yönetim krizi başgösterdi. Şükrü Karahasanoğlu'nun kararnamesi köşke gönderilirken, bankanın geçmişteki haleleriyle ilgili soruşturma başlatıldı.

MART

Erez'in yükselme atağı

► Tansu Çiller "Dövizle oynayan yanacak" dedi.

► Martta tüketici fiyatları yüzde 4.9, toptan fiyatları 4.3 arttı. Yüzde 26.5'e ulaşan 3 aylık enflasyon yıllık hedefi yarıladı.

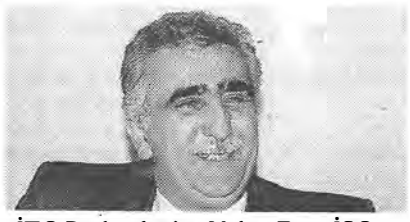

► İTO Başkanlığı'na Yalım Erez, İSO Başkanlığına Memduh Hacıoğlu seçildi.

► Bağ-Kur prim affı Cumhurbaşkanı Özal tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi.

► Töbank Genel Müdürü Osman Erk görevden alındı.

NİSAN

Faiz yarışına dönüş

► Ziraat Bankası'nın başlattığı faiz yarışına diğerleri de uydu. Sümerbank 1 yıl vadeli faizini yüzde 76.5'e çıkardı.

► Nisan ayı enflasyonu DİE'ye göre tüketici fiyatlarında yüzde 3.8 toptan fiyatlarda yüzde 2.2 oldu.

► Vergi affı Resmi Gazete'de yayımlandı.

► Matild Manukyan 4 milyar liralık gelir vergisiyle 1991'de de İstanbul vergi rekortmenliğini kimseye kaptırmadı. Türkiye'de birinci 9 milyar lirayla İzmir'den Hendrick Dutilh oldu.

► TÖYOK kuruldu, ancak özelleştirme yetkisi Bakanlar Kurulu'nda kaldı.

MAYIS

Çiller krizi

► Hazine'nin borçlarını kimseye sormadan Tahkim Yasası'na dahil etmesi, hükümette Çiller krizi yarattı. Yasa bu haliyle reddedildi.

► Töbank Halk Bankası'na devredildi.

► Dolar 7 bin liraya yükseldi.

HAZİRAN

Erez muradına erdi

► Yalım Erez, TOBB Başkanlığına seçildi.

► Üçüncü İzmir İktisat Kongresi'nde Özal dönemini övdü, Demirel eleştirdi, Yılmaz ile İnönü kapıştı.

► Hazine iç borç ve maaşlara 2 günde 11.5 trilyon lira ödedi. 3 günde 9.2 trilyon lira basılınca emisyon rekor artışla 35.2 trilyon liraya dayandı.

► Haziran enflasyonu tüketici fiyatlarında binde 5, toptan fiyatlarda binde 2 olurken, 6 aylık enflasyon tüketici fiyatlarında yüzde 26.7'de kaldı.

► İTO Başkanlığına yeniden Atalay Şahinoğlu seçildi.

► Şekerbank'ın dolandırılmasıyla piyasalarda sahte 100 dolar paniği başladı.

► Başbakan Demirel TÜSİAD Başkanı Eczacıbaşı'nın acil önlem uyarısına kızdı. "Hariçten gazel okumak kolay" dedi. Eczacıbaşı ise "Amacımız yardım etmekti" dedi ve geri çekildi.

► Vergi yasası Meclis'ten geçti. Kurumlar vergisinde düzenleme yetkisi hükümete verildi.

► Karadeniz Ekonomik İşbirliği Protokolü (KEİB) imzalandı.

► Demirel, "Enflasyonu DİE'den önce açıklama" diyerek Çiller'i uyardı.

TEMMUZ

İhracatçıya bol teşvik

► Çiller ihracatçılara yılın ikinci yarısı için 5.5 trilyon teşvik sözü verdi.

► Bin liralık banknotların tedavülden kaldırılması kararlaştırıldı.

► Tahkim Yasası Meclis'ten geçti.

► Temmuzda enflasyon yükselişe geti. DİE'ye göre tüketici fiyatları yüde 1.3, toptan fiyatları yüzde 1.8 arttı.

► Memur maaşlarına yüzde 25 ile 30w arasımında değişen oranlarda zam yapıldı.

► Emekli maaşlarında zam ortalama SSK'da yüzde 26.6 Bağ-Kur'da yüzde 28 olarak belirlendi.

► Sözleşmelilerin zammı yüzde 25'te kaldı.

► Moğultay SSK yüzsüzlerini açıkladı.

► Hükümet-işveren zirvesinde Demirel sanayiciler "sizden ihracat, yatırım ve vergi istiyorum" dedi.

► Asgari ücret aylık net 907 bin lira olarak belirlendi.

► Ekonomik ve Sosyal Konsey kurmak için TOBB ile TÜSİAD kapıştı.

► Demirel aylık basın toplantısında "sıkıntı 500 günde bitmez" dedi.

► GAP'ın ilk ayağı olan Atatürk Barajı'nın 2 ünitesi törenle açıldı.

AĞUSTOS

VIDIMIK sahneye çıkıyor

► Enflasyon ağustos ayı için tüketici fiyatlarında yüzde 3.8 toptan fiyatlarda da yüzde 4.8 le yükselişini sürdürdü.

► Varlığa Dayalı Menkul Kıymlet (DDMK) uygulamasını Interbank 4 milyar 750 milyon lirayla başlattı.

► TOBB Vergi İhtisas Komisyonu raporu hazırlatarak hükümetten vergi reformu istedi.

► İSO'nun 500 büyük sanayi kuruluşyu araştırması 86 KİT'in 1991'de 13.5 trilyon lira zarar ettiğini ortaya koydu.

► Repo işlemlerinde yasal düzenlemeye gidildi.

EYLÜL

Enflasyon umut kırdı

► Enflasyon eylülde tırmandı. Tüketici fyatları yüzde 7.4 toptan fiyatlar yüzde 6.3 arttı.

► Rahmi Koç TÜSİAD Yüksek İstişare Kurlu'nda hükümeti eleştirerek, "cesur kararlar ve köklü tedbirler alınmadı" dedi.

► Demirel, Koç'un bulaşık makinesi fabrikasının temelini atarak "Sizin gibi 50 kişi 250 trilyon vergi öderse işim tamam" dedi ve buzları eritmeye çalıştı.

► TÜSİAD'ı enflasyonun sorumlusu ilan eden bakanlar Çağlar, Cevheri ve Topçu patronlara ağır suçlamalarda buundular. Çağlar "Rahmi Bey Boğaz'ın kenarından Türkiye'yi yönetmeye kalkıyor" dedi.

► TÜSİAD Başkanı Bülent Eczacıbaşı ise "Çağlar'ın görüşlerinin hükümete ait olmadığını kabul ediyoruz" diyerek tartışmayı yumuşatmaya çalştı.

EKİM

İmar borsa dışına

► 1 milyon 700 bin emeklinin vergi iadeleri 2.5 ay gecikmeyle ödenebildi.

► Yeni 250 bin liralık banknotlar tedavüle çıktı.

► Enflasyon yükselişini sürdürdü. Tüketici fiyatları yüzde 7.6 toptan fiyatlar yüzde 5.2 arttı.

► İmar Bankası Danıştay kararıyla ikinci kez borsa üyeliğinden çıkarıldı.

► YPK 1993 bütçesi çalışmalarına başladı.

► Devlet Bakanı Orhan Kilercioğlu bugüne kadar 102 yolsuzluk ve usulsüzlük olayının 15 trilyonluk zarara yol açtığını, 69 dosyanın savcılığa gönderilip 45 dava açıldığını açıkladı.

► TÜSİAD TRT televizyonunda paralı program yaptırmayı kararlaştırdı. TOBB da bu konuda komsyon kurdu.

► Bülent Eczacıbaşı önümüzdeki dönem başkanlığa aday olmadığını açıkladı.

KASIM

Ataköy'ün milyarlık konutları

► Toplu Konut İdaresi Ataköy'deki 100 konutu açık arttırma ile 398 milyonla 1 milyar 900 milyon arasında muammen bedelle satışa çıkardı.

► Kasım ayında tüketici fiyatları 4.9, toptan fiyatlar yüzde 3.5 arttı.

► Ziraat Bankası faiz yarışı başlatarak 5 puanlık artışa gitti. Diğer bankaların tepkisi ve başbakanın uyarısından sonra bunu 2 puan düşürdü.

► Madeni 5 bin liralıklar piyasaya çıktı.

► Hükümet AT ile gümrük birliğine gidilmesini kararlaştırdı.

► Demirel İnönü ile birlikte düzenlediği birinci yılı değerlendirme toplantısında "Enflasyonu zaten 10-12 ayda indiririz demedik" dedi.

► Denizcilik Bankası Emlakbank'a devredildi.

ARALIK

TÜSİAD-TOBB kavgası

► Rahmi Koç, TÜSİAD İstişare Kurulu'nda sert bir dille hükümeti eleştirdi ve "1992 lafla geçirildi" dedi.

► Çağlar TÜSİAD üyeleriyle yemek yiyerek barış yaptı.

► Yalım Erez TÜSİAD'dan istifa etti.

► Jak Kamhi İKV Başkanlığından istifa etti.

► Yılbaşı vergi düzenlemeleri: Gıdada KDV artışı yine ertelendi. Taşıt vergileri yüzde 60 arttırıldı.

Ekonomi '92

Parasal bunalım

Ekonomik serbestleşme ve bütünleşme çabalarına karşılık 1992 yılında uluslararası rekabet kızıştı; gelişmiş ülkeler durgunluk, enflasyon ve işsizlik sorunlarıyla boğuştu. GATT (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması) Uruguay Raundu görüşmelerinde, tarım sübvansiyonları konusunda çıkan anlaşmazlık üzerine, ABD ve AT arasında bir ticaret savaşı patlamasına ramak kaldı.

● Altı yıldır sürdürülen GATT Uruguay Raundu görüşmelerinden 1992'de de sonuç alınamazken, GATT çerçevesinde sürdürülen ABD-Avrupa Topluluğu ticaret görüşmelerinde tarım sübvansiyonları konusunda anlaşma sağlanamaması üzerine, ABD kasım ayı başında, öncelikle beyaz şarap olmak üzere, AT ülkelerinde yaptığı 300 milyon dolarlık tarım ürünleri ithalatına caydırıcı tarifeler koymak tehdidini savurdu. Buna karşılık AT'nin yanıtı 'misilleme tehdidi' oldu. 20 kasımda iki tarafın görüşmelere devam etme kararı almalarıyla dünya bir ticaret savaşının eşiğinden döndü. GATT görüşmelerine devam edildi, ancak anlaşma yine ertesi yıla kaldı. Bu arada başta Fransa ve Belçika olmak üzere, AT ülkeleri ile Japonya ve Güney Kore'de çiftçiler tarım sübvansiyonlarının kaldırılması ve gümrük duvarlarının indirilmesi aleyhinde şiddetli gösteriler düzenlediler.

● Geçen yıl Avrupa Topluluğu'nun parasal ve ekonomik birlik antlaşmaları da sarsıntı geçirdi. Almanya'nın, Doğu Almanya'yla birleşmesiyle birlikte kamu borçlarını ve kamu açıklarını finanse etmek, enflasyonu kontrol altında tutmak kaygısıyla uyguladığı 'yüksek faiz politikası' Avrupa Para Sistemi ve Avrupa Döviz Kurları Mekanizması'nı yıkımın eşiğine getirdi. Avrupa ülkeleri bir taraftan ekonomik durgunluktan çıkmaya çalışırken bir taraftan da para birimlerini koruma kaygısıyla faizlerini düşüremeyince, Avrupa Döviz Kurları Mekanizması'ndaki çatlak su üstüne çıktı.

Kasım ayında İspanyol Pesetası ve Portekiz Esküdosu yüzde 6 devalüe edildi. Avrupa Topluluğu'nda ekonomik, parasal, sosyal ve siyasi birliği öngören Maastricht Antlaşması'na Danimarka'nın haziran ayında yapılan referandumla "Hayır" demesinin ardından, Fransa'da 20 eylülde yapılan referandumda yüzde 51'lik bir farkla "Maastricht'e evet' çıktı.

Böylece AT biraz rahat nefes aldı. Ancak sarsıntı bitmiş değildi. AT'de birliğe ulaşmada "iki vitesli Avrupa" formülü gündeme geldi. Hatta "AT'de parasal ve siyasi birliğin bir kenara bırakılıp tek pazarla yetinilmesi" tartışmaları başladı. Sonunda, aralık ayında yapılan AT zirvesinde "AT'de birliğe devam" kararı alındı ■

Geçtin de ne oldu?

DİNÇ TAYANÇ

Genelinde dünya, özelinde Avrupa ve "öznelinde" de Türkiye değişiyor. Yeni düzenler, yeni yapılanmalar yaşanıyor her birinde. 1992, bu değişim ve yapılanmaların hızlanarak belirginleştiği bir yıldı. 1993, belirginleşmenin, 'kesinleşmeye' dönüştüğü bir yıl olacak gibi. Bu açıdan bakıldığında; rakamlara eğilmek yerine, değişim ve yapılanmanın genel eğilimi ve yönü üzerinde durmak yeğdir.

Türkiye, 1992'ye girerken önemli bir değişim sürecini yaşama hazırlığındaydı. 1980'lere damgasını vuran 'tek adam' ve 'tek parti' yönetimleri, yerlerini, 'koalisyon' ya da diğer bir deyişle 'uzlaşma' yönetimine bırakmıştı. Dahası, bu uzlaşma, sağ ve sol seçmenlerin 1991 sonlarında verdikleri 'demokratik' bir kararın sonucuydu.

Program ve vaatleri birbirlerinden farklı iki partiden oluşan hükümet, bir yandan kendi içinde birbirleriyle uzlaşarak; diğer yandan da, sağ ve solun bölünmesinden oluşan 'muhalefete' göğüs gererek 'ortak' programını uygulamak durumundaydı. Üstelik, 'tek adam' yöntemini benimsediği açık seçik ortada olup, 'yaşamsal' kararları 'veto' ederek, hiç yoksa geciktiren bir 'tepe' anlayışına karşın!..

1992'ye girilirken bir yanda hükümet programında öngörülen 'vaatler', beri yanda ise gerçekleştirilmesi beklenen 'beklentiler' karşı karşıyaydı. Hükümet; enflasyonu düşürmek, kamu açıklarını kapatmak ve ödemeler dengesini düzene sokmak gibi vaatlerini gerçekleştirebilmek için 'kararlı' ve 'cesur' adımlar atmak zorundaydı. Ne var ki, koalisyon yönetimlerinin kaçınılmaz gereği; bütün bunları yaparken, ne kendi seçmenine ters düşecek uygulamalarda bulunabilmesi ne de programından ödün vererek muhalefetin eline koz tutuşturması söz konusuydu.

Yanısıra, 1980'den beri Türk ekonomisini etkileyen ve büyük bir çoğunluğu ya 'keyfi olarak' alınmış kararların ya da tek parti döneminin 'keyfi sayılabilecek' uygulamalarının yükü de, 1992'de ülkeyi yönetenlerin omuzlarındaydı. Gerçekten de; alınan her karar, çıkartılan her yasa ve bunlara dayanılarak girişilen her uygulama engellerle karşılaştı.

"500 Gün'ün 'bağlayıcı' etkisi, hükümetin attığı her adımda kendisini gösterdi. Çünkü, Türk insanı ve toplumu, her yeni yönetimden 'mucize' bekleme eğilimindeydi. Sanki sihirli bir değnekle dokunulacak ve dokunulan her iş, herkesin isteği doğrultusunda gerçekleşecekti... Hemen her yönetimin düştüğü bu 'tuzağa' koalisyon hükümeti de düşmekten kurtulamadı. Bu yüzden de, yılın başında yapılan 'umut verici' açıklamalar, ilerleyen ayların gerçekleriyle yüzyüze kalınınca şekil değiştirmeye başladı.

Enflasyonun 1991 yılı sonunda ulaştığı yüzde 70'i aşan düzey, iniş-çıkışlı olmakla birlikte, 1992 sonunda da yerinde sayınca, herkes 'yapısal' ya da 'kronik' enflasyondan söz etmeye koyuldu. Oysa 1982 sonlarında yüzde 20'lerde giden enflasyonun (kuşkusuz 1980'lere girerken yüzde 100'ü aşan enflasyonun iki yılda bunca gerilemesi, yavaşlatılması; sendikaların kapatılması, açık bırakılanların da toplusözleşme yapmalarına 'icazet' verilmemesi gibi 'cuntasal' yöntemlerle 'hayali' olarak gerçekleşmişti) nasıl olup da 'tek parti' iktidarında bunca yükseldiği, kimsenin gözünde değildi.

Dış dünyada gelişmelerin ne olabileceği üzerinde fazlaca düşünmeksizin, Türk Lirası'nın ABD Doları karşısındaki değerinin 8.000'in altına düşmeyeceğini yılın başında 'açıklamak' da, düşülen tuzakların bir başkasıydı. Uluslararası arenadaki gelişmeler ve yarattıkları etki, dünya borsalarında Amerikan Doları'na değer kazandırınca, TL'nin değeri 'korkulan' sınırları aşmakla kalmayıp daha da aşağılara inme eğilimine girdi.

Ne kadar artarsa artsın ihracatı, ithalatının hep gerisinde kalan Türkiye için, doların kazandığı değer; dış ticaret açığının fazlalaşması, ithalata dayalı yatırımların düşmesi ve hatta durması, altüst olan ödemeler dengesi yüzünden iç-dış borç ödemelerinin yeniden borçlanarak 'çözümsüzlüğe itilmesi' gibi sonuçları da 'kaçınılmazlaştırdı.'

Bankacılık sistemi, giderek pahalılaşan parayı çekebilmek için faizlerle oynamaya başladı. Yüksek faizle toplanan paranın kredi olarak satılması da bu yüzden giderek 'riskli' bir durum aldı. Devletin Hazine bonolarına, bankaların üzerinde ve 'istendiği anda paraya çevrilebilir' nitelikte faiz vermesi, paranın yeni bir yatırım aracı olarak nitelenen Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler'e yönelmesi de 'borcun, borçlanmayla ödenmesi' çabasının getirdiği sonuçlardan sadece birkaçıydı.

Bütçe açığının, yılın sonu için hedeflenen tutarı çok 'erken' aşması, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin 'yük olduğu' konusundaki tartışmaları bir kez daha alevlendirdi. KİT'lerin 'özelleştirilmesi' yolunda atılan adımların ne sonuçlar verebileceği, 1993'ü bekleyen bir sorun. Ancak bu konudaki iki soruya 'somut' yanıt verilebilmiş değil. Sorulardan ilki, KİT'leri satın alacak kadar paranın 'kimde' olduğu... İkincisi ise özelleştirilme ile birlikte 'ucuz kaynak ve mal üretmek ve istihdam yaratmak' işlevleri sona erecek KİT'lerde çalışanların ne olacağı... Çünkü, KİT'ler özelleştirildikleri andan başlayarak 'kâr amacı' ile çalıştırılacak ve kârlılığın gerektirdiği önlemlerin alınmaması için hiçbir engel kalmayacak. Bu da işsizliğin zaten dünya ortalamalarının üzerinde gittiği Türkiye'de, yarım milyonu aşkın emekçinin daha 'işsizler ordusu'na katılması...

Hükümet, buraya kadar saydıklarımızla hem geniş tabanın hem de 'dar zirvenin' isteklerini karşılayabilmiş değil. Nitekim, yıl sonu değerlendirmelerinde, özel sektörü 'temsil yarışında'ki TÜSİAD'ın da, TÜGİAD'ın da, TOBB'un da çizdiği tablolar parlak değil. Dahası, özel sektör, 1993'e de pek iyimser bakıyor denilemez. Tabii, işin bu noktasında 24 Ocak 1980 kararlarından ve hele bu kararların sonuçlarından biri olduğuna inandığımız 'cunta' yönetiminden bu yana, özel sektöre sağlanan olanaklar, verilen teşvikler ve dışa açılmanın nimetlerinin neden 'değerlendirilemediği' ya da 'ne yönde değerlendirildiği' de akla takılmıyor değil. ■

Kırılan umutlar...

ERGİN YILDIZOĞLU

George Bush ağustos 1990'da Aspen kasabasında yaptığı konuşmada, Soğuk Savaş'ın bittiğini ve yeni bir dünya düzeninin başladığını haber vermişti. O sıralarda ileri sanayileşmiş ülkelerde bir iyimserlik, 'Soğuk Savaş'ı kazanmış olmaktan dolayı bir zafer sarhoşluğu vardı. Savaş harcamalarının yükü insanlığın sırtından kalkacaktı. Bir barış ve demokrasi ortamında, yeni bir refah dönemi başlıyordu. Bu umutlar, 1992 yılında büyük ölçüde yıkıldı ve yerini bir karamsarlığa ve belirsizliğe bıraktı.

Dünya ekonomisinin merkezlerindeki ülkeler arasındaki rekabet 1992 yılında daha da şiddetlendi; işsizlik, yoksullaşma ve şirket iflasları hemen her yerde yaygınlaştı. 1990 yılının birlik ve beraberlik şarkıları, kısa zamanda yerini rekabete, barış havası ise dünyanın çeşitli bölgelerinde gittikçe artan etnik kargaşa ve bölgesel savaşlarla bezenmiş bir manzaraya bırakıyordu. 1992 yılında, bunu, tüm şiddeti ile hissettik.

"Yeni dünya düzenini" muştulayanlar, ekonominin nasıl "kaprisli" bir yaratık olduğunu unutmanın faturasını ödediler. 1990 yılında dünya ekonomisinde görülen yavaşlama, 1992'de şiddetli bir durgunluğa dönüşecekti. İşte "yeni dünya düzeni"nin umutlarını, 1992 yılında dünya ekonomisini kasıp kavuran bu ekonomik bunalımın şiddetlendirdiği çelişkiler ve harekete geçirdiği dinamikler kıracaktı. Gerçekten de bu yıl yaşanan başarısızlıkların ve tıkanıklıkların arkasında "1930'lardan beri en şiddetlisi" diye tarif edilen bir ekonomik bunalımın dünya ekonomisini pençesine alması yatıyordu. Gerçi bu bunalım, tarihin en derin ekonomik bunalımı değildi, ama etkilediği ülke sayısı açısından en geniş çaplı ve eşzamanlı bunalımıydı. Bunalımının yaygın ve eşzamanlı olması aynı zamanda bu bunalımdan çıkış söz konusu olduğunda ortaya çıkan kötümserliğin de kaynağıydı. Bazı gözlemciler, ABD ekonomisinde son aylarda görülen yavaş toparlanmada bir teselli ve iyimserlik kaynağı buldular. Hiç olmazsa toparlanma yavaş ve temkinli olacaktı. Bu yüzden de uzun süreli ve dengeli olabilecekti. Ama bunların unuttukları bir şey vardı. O da dünyanın son yıllarda çok değişmiş ve bu toparlanmanın çok özel uluslararası koşullarda gelişmekte olmasıydı. "Yeni dünya düzeni" içinde, bu bunalımın keskinleştirdiği bir sürü çelişki ve önünü açtığı ve hatta başlattığı bir sürü yeni süreç, bu toparlanmayı alabildiğince dengesiz, istikrarsız ve kolaylıkla yeni bir bunalıma yol açabilecek kararsız bir toparlanma yapıyordu.

GATT Uruguay Raundu'nun başarı ile bitmesi ve dünya ticaretini serbestleştirmesi ise bir başka "kof" hayal. 1992 yılında artan ülkeler arası ticari rekabet, bu hayalin gerçekleşmemesini sağlayacak. Fransa, Avrupa Birliği'ni dinamitleme pahasına, GATT'ı veto etmeye hazırlanıyor. Hemen bütün ileri sanayileşmiş ülkeler, dünya ticaretini serbestleştirmekten bahsederken, gizliden gizliye korumacılığı, bu sefer başka bir adla ve artan bir şekilde uygulamaya sokuyorlar. Korumacılık ve antidamping uygulamalarının adı bu sefer sanayi teşvik tedbirleri olmuş durumda. Korumacılık sadece tek tek ülkelere karşı ve sadece iç pazarı korumaya yönelik değil. Örneğin Avrupa Topluluğu, Latin Amerika'dan muz ithalatını kısıtlayarak AT kaynaklı çokuluslu şirketlerin Afrika vb. bölgelerdeki üretimlerini ABD kaynaklı şirketlere karşı korumaya çalışıyor. Üçüncü dünya ülkelerinin, özellikle hizmet ve ilaç sanayii sektörlerini ilgilendiren maddelerde ortaya çıkacak muhtemel direnişlerini de göz önüne alınca, GATT Anlaşması'nın Uruguay Raundu'nun başarıya ulaşması ihtimali alabildiğince zayıflıyor.

1992 yılındaki önemli bir fiyasko da Avrupa Birliği ve Avrupa Ortak Ticaret Bölgesi süreci. Bu sürecin iki temel taşı vardı; biri Avrupa Para Sistemi (APS), diğeri de Maastricht Anlaşması. Bunların ikisi de 1992 yılının ikinci yarısında karaya oturdu. Danimarka'nın Maastricht Anlaşması'nı bir referandum ile reddetmesinin ardından Fransız referandumundan kılpayı bir "evet" çıkınca, APS darmadağın oldu.

Nihayet, 1992'de boş çıkan hayallerin en önemlilerinden biri olan Rusya'daki reform sürecine de değinmek gerekiyor. Muhafazakârlarla (serbest piyasa ekonomisine geçişin daha kontrollü, eski rejimin yönetici sınıfına daha az zarar vererek ve bunun sürece uyum sağlamasına vakit tanıyarak gerçekleşmesini savunanlar) reformcular (serbest piyasa sistemine şok tedbirleri ile ve birdenbire geçmek gerektiğini savunanlar ile uluslararası sermaye grupları ve yeni gelişmekte olan özel müteşebbisler) arasındaki mücadele, reformistlerin lideri Yeltsin'in tercihi olan Gaidar'ın başbakan seçilememesi ve onun yerine Chernomyrdin'in başbakan olması ile yeni bir aşamaya girdi.

Çok eski bir Çin bedduası "İnşallah ilginç ve heyecanlı bir dönemde yaşarsın" der. 1992 işte böyle bir yıl oldu. ■

Bol konserli bir yıl

Fırtına gibi bir Avrupa turunun ardından Madonna, aynı anda birkaç ülkede piyasaya sürdüğü kitabıyla olay yarattı. "Sex" adlı albüm- kitapta ünlü şarkıcı, cinsel yaşamına ilişkin fantazilerini Dita'nın, yani "Fantazilerin Madonna'sı"nın görüntüleriyle sundu. Bu yıl Madonna yalnız müziğiyle değil, şok yaratan "edepsiz" kitabıyla da gündemdeydi.

SHERLOCK HOLMES 100 yaşında. Ünlü İngiliz polisiye roman yazarı Sir Arthur Conan Doyle'un başkahramanı Sherlock Holmes, 100 yaşına bastı.

►**NÂZIM HİKMET**'in 90. doğum yıldönümü dolayısıyla Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı bir program düzenledi. 10-20 ocak tarihleri arasında gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında sergiler, paneller, müzik, şiir günleri yer aldı.

►**DEVLET OPERA** Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü'ne orkestra şefi Rengim Gökmen getirildi.

►**MUHSİN ERTUĞRUL**'un 100.doğum yılı nedeniyle Prof.Haluk Tezonar'ın yaptığı büst Nurettin Sözen tarafından açıldı. Etkinlikler kapsamında Ertuğrul'un yaşamını belge ve anılara dayanarak dramatize eden "Bir Tutkunun Yüzyılı" adlı oyuna birçok tiyatro oyuncusu katıldı.

►**CAHİT KÜLEBİ**'nin 75.yaşgünü için 27 nisanda özel bir tören düzenlendi.

►**OSCAR** ödüllü Amerikalı film yıldızı Angelica Huston, heykeltıraş Robert Graham ile mayısta evlendi.

►**KÜLTÜR BAKANLIĞI,** bu yıl ilk kez tiyatroların projeerine, verdiği yardımda; 71 tiyatronun projesine toplam 7 milyar 393 milyon beş yüz bin lira verdi.

►**16 EKİM** - 30 Kasım tarihleri arasında düzenlenen 3.Uluslararası İstanbul Bienali, Nejat Eczacıbaşı Çağdaş Sanat Müzesi'ne dönüştürülen tarihi Feshane'de gerçekleştirildi. 15 ülkeden 70 sanatçının 100'ü aşkın yapıtla katıldığı bienalin teması "kültürel farklılıklar" idi.

►**KRİSTOF KOLOMB**'un Amerika'yı keşfinin 500.yılı dolayısıyla iki kitap yayınlandı; Alejo Carpertier'nin Arp ve Gölge'si, Jacques Attali'nin 1492'si, iki de film çekildi; "Keşif" ve "Kristof Kolomb".

►**'DEVLET SANATÇISI'** ünvanının 'Devlet ve Kültür Elçisi' olarak değiştirilmesi için Kültür Bakanlığı bir kanun tasarısı hazırladı.

►**GEÇMİŞ** dönemlerin 'kitap yasağı' ayıbını ortaya sermek için Kültür Bakanlığı tarafından yeni kütüphaneler açılarak her türden kitap alındı. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu okul kitaplarında bazı yazarların kitaplarını yasakladı.

►**PAVAROTTİ**'ye Fransa'nın en büyük şeref madalyası olan Legion d'Honneur şeref madalyası verildi. Paris'in Bastille Operası'nda düzenlenen Verdi'nin Maskeli Balosu'nun temsilinden sonra düzenlenen törende Fransa Dışişleri Bakanı Roland Dumas, Pavarotti'ye madalyasını sundu.

►**DÜNYA DANS GÜNÜ** 5. kez 29 nisanda kutlandı.

►**VİYANA** Filarmoni Orkestrası kuruluşunun 150.yılını mayısta kutladı. Avrupa' nın en eski, en gözde müzik topluluğu sayılan Viyana Filarmoni orkestrası ilk kez 1842'de Otto Nicolai'nin yönetiminde konser veren, kendisini durmadan yenileyen ama geleneğe de sıkı sıkı bağlı kalan bir orkestra oldu. Topluluğu Wagner, J.Strauss, Verdi gibi ünlü müzikçiler yönetti.

►**1841**'den bu yana aralıksız yayınlanan ünlü İngiliz Mizah dergisi Punch kapandı. Yergiye ağırlık veren anlayışıyla tam 151 yıldır İngiliz mizahına damgasını vuran Punch artık yok.

►**HIFZI VELİDET VELİDEDEOĞLU**'nun Cumhuriyet'teki yazarlığının 50.yılı doldu. Velidedeoğlu'nun 'Başın Yaşı' başlıklı yazısı 'Cumhuriyet yeniden Cumhuriyetleşirse yayınlansın' vasiyeti üzerine bugün 2.sayfada yayınlandı.

►**ÖLÜMÜN** 50. yılında Stephen Zweig, düşünce düzleminde bir Avrupa sergisi ile anıldı. (7 mayıs)

►**GABRİAL GARCİA MARQUEZ**'in ünlü romanı Yüzyıllık Yalnızlık 25 yaşında. Kitap, bütün ülkelerdeki yayıncılar tarafından ortak bir kapakla yayınlanacak. Şu sıralar 'Aşkın Öteki İblisleri' adlı yeni bir roman yazan Marquez'in yeni öyküleri 'On İki Hac Öyküsü' adlı bir kitapta toplandı.

►**MAYIS** ayında 32 yıl aradan sonra geldiği Londra'da hayranlarının hücumuna uğrayan Frank Sinatra, Royal Albert Hall'deki ilk konserinde çoğunluğunu 50 yaşın üzerinde seyircinin oluşturduğu dinleyicilerinin hücumuna uğradı.

►**ÖZEL** yaşamını sır gibi saklayan John Le Carre'nin yaşam öyküsü ilk kez kitaba aktarıldı. Bu kitapta,. 'Köstebek'in yazarının tiryakileri birçok sorunun yanıtını bulabilecekler.

►**INGRID BERGMAN** ve Humphrey Bogart'ın unutulmaz bir ikili yarattıkları Michael Curtiz'in ünlü filmi "Casablanca"nın 50. yılı çeşitli etkinliklerle kutlandı.

►**FRANSIZ DEVLETİ,** dünyanın en sevilen ve çalınan klasik eserlerinden biri olan Maurice Ravel'in Bolerosu'nun 31 sayfalık orijinal metnini 327 bin dolar ödeyerek satın aldı.

►**1946 YILINDA** William Wyler'ın yönettiği "The best years of our lives" (Hayatımın en güzel yılları) filmindeki rolüyle en iyi yardımcı erkek oyuncu ödülünü alan Kanada asıllı aktör Harold Russel geçinebilmek için Oscar heykelini 60 bin 500 dolara sattı.

►**SİNEMANIN** kamçılı adamı Harrison Ford, dünyanın en büyük film şirketlerinden Paramount ile 50 milyon dolarlık (yaklaşık 350 milyar TL) bir sözleşmeyi imzalayarak rekor kırdı. ▶

Trinidadlı şair Nobel'in sahibi

►**NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜNÜ** bu yıl, Trinidadlı şair Derek Walcott aldı.

►**42. ULUSLARARASI** Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı ödülü Lawrence Kasdan'ın "Grand Canyon" adlı filmine verildi.

►**AVNİ DİLLİGİL** Tiyatro Ödülleri'nde, "Bir Tutkunun Yüz Yılı" adlı oyun jüri özel ödülünü aldı. En iyi yapım ödülünü Vanya Dayı, en iyi dekor ödülünü Nurettin Özkonu, en iyi kostüm ödülünü de Sevim Çavdar aldı.

►**ORHAN MURAT ARIBURNU** Şiir Ödülü, Ali Asker Barut'un "Rüzgârla Dolu" adlı yapıtına verildi.

►**SAİT FAİK** Hikâye Armağanı, bu yıl "Elveda Alyoşa" adlı kitabıyla Oya Baydar'ın oldu.

►**ORHAN KEMAL** Roman Ödülü, Talip Apaydın'ın "Köylüler" adlı romanına verildi.

►**YUNUS NADİ ÖDÜLLERİ:** Yayınlanmış roman: "Ölü Erkek Kuşlar" İnci Aral. Yayımlanmamış roman: "Ares Harikalar Diyarında" derviş Zaimoğlu. Yayımlanmış öykü: "Aşk-ı Muhabbeti Sevda" Erhan Bener. Yayımlanmamış öykü: "Yakutiler" Cihat Burak. Yayımlanmış şiir kitabı: "Deniz Adını Unutma" Ahmet Erhan. Afiş: Zafer Baran. Fotoğraf: Emine Ceylan. Karikatür: Alper Susuzlu, Eray Özbek. Uzun metrajlı film senaryosu: Cemal Şen (Herşey yolunda). Sosyal bilimler araştırma: Murat Balamir (Türkiye'de kentleşme ve kat mülkiyeti).

►**BEHÇET NECATİGİL** Şiir Ödülü, Vural Bahadır Bayrıl'ın "Melek Göçtü" adlı yapıtına verildi.

►**OSCAR** ödüllerinin 64'üncüsü verildi. En iyi film "Kuzuların Sessizliği", en iyi yönetmen Jonathan Demme, en iyi erkek oyuncu Anthony Hopkins, en iyi kadın oyuncu Jodie Foster, en iyi yardımcı erkek oyuncu, Jack Palance, en iyi yardımcı kadın oyuncu Mercedes Ruehl, en iyi özgün senaryo "Thelma ve Louise" filminin senaristi Cornie Khouri, ömür boyu başarı ödülü ise bu yıl yitirdiğimiz Hintli yönetmen Satyajit Ray'a verildi.

►**BU** yıl dördüncüsü verilen Altan Erbulak ödülünü Erol Keskin aldı.

►**CESAR** ödüllerini bu yıl en iyi film yönetmen, kostüm, müzik, görüntü ve yardımcı kadın oyuncu dalında Alain Corneau'nun "Yeryüzünün Tüm Sabahları", en iyi kadın oyuncu "Denizin Üstünde Yürüyen İhtiyar Kadın"daki rolüyle Jeanne Moreau, en iyi erkek oyuncu ödülü "Van Gogh"daki rolüyle Jacques Dutronc aldı.

►**HALDUN TANER** Öykü Ödülü'nün bu yılki sahipleri, "Savaş ve Doğum" adlı yapıtıyla yine bu yıl yitirdiğimiz Yavuzer Çetinkaya ile "Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi" öyküsüyle Didem Uslu oldu.

►**CEYHUN ATIF KANSU** Şiir Ödülü'nü bu yıl Hüseyin Yurttaş "Kod Adı Mansur" adlı çalışmasıyla aldı.

►**6. ALTIN KOZA** Ödülleri Türk Filmleri Yarışması sonuçlandı. Yusuf Kurçenli'nin "Karartma Geceleri" en iyi film, "Berdel" ikinci film, "Piano Piano Bacaksız" da üçüncü film seçildi. En iyi erkek oyuncu olarak Tarık Akan, en iyi kadın oyuncu Sumru Yavrucuk, en iyi yönetmen Tunç Başaran ile Yusuf Kurçenli seçildi.

►**SEDAT SİMAVİ** Vakfı'nın edebiyat dalındaki ödülünü bu yıl Gülten Akın ve Memet Fuat paylaştılar.

►**HOLLYWOOD** Yabancı Basın Birliği'nin Altın Küre ödülleri verildi. En iyi film "Bugsy", en iyi kadın dram oyuncusu Jodie Foster, en iyi erkek dram oyuncusu Nick Nolte, en iyi yönetmen Oliver Stone, en iyi müzikal komedi oyuncusu Bette Midler, en iyi erkek müzikal komedi oyuncusu Robin Williams, en iyi yabancı film "Europa Europa" seçildi.

►**45. CANNES** Film Şenliği'nde senaryosunu Ingmar Bergman'ın yazdığı, Bille August'un yönettiği "İyi Niyetler" en iyi film, Robert Altman ise en iyi yönetmen seçildi. James Ivory'nin "Howards End'e Dönüş" ise şenlik özel ödülünü aldı.

►**VENEDİK** Film Festivali'nin büyük ödülü Altın Aslan'ı Çin filmi "Qui Ju'nun Öyküsü" kazandı.

Bu yılki **ALTIN PORTAKAL ŞENLİĞİ**'nde sonuçlar şöyle: En iyi film: "Cazibe Hanımın Gündüz Düşleri" / En iyi kadın oyuncu: Lale Mansur / En iyi erkek oyuncu: Mehmet Aslantuğ / En iyi yönetmen: Tunç Okan / Gümüş Portakal: "Fikrimin İnce Gülü" / Bronz Portakal: "Kapıları Açmak" / En iyi özgün senaryo: Macit Koper / En iyi yardımcı kadın oyuncu: Serap Aksoy (ancak kabul etmedi)

Kültür-Sanat'92

Filmler salon bulamadı

Bir yıl boyunca çekilen film sayısı 20'i aşmadı, gösterime girenler ise parmakla sayılacak kadar azdı

ATİLLÂ DORSAY

Geride kalan 1992 yılı, toplumumuz ve ona koşut olarak sanatımız açısından hareketli, çalkantılı, olaylı bir yıl oldu. Türk sinemasının yıllardır söz konusu edilen 'bunalımı' bir bakış açısıyla artarak sürdü. Çok az sayıda film üretilebildi, daha da azı seyirci karşısına çıkabildi. Koca bir yıl boyunca çekilen film sayısı 20'yi aşmadı. Sinema salonlarında seyirci karşısına çıkabilenler ise parmakla sayılacak denli azdı: Mevsimin ilk aylarında Barbro Karabuda'nın 'Menekşe Koyu', Yavuz Özkan'ın 'Ateş Üstünde Yürümek'i, Canan Gerede'nin 'Robert'in Filmi', Ümit Elçi'nin 'Mem-ü Zin'i... Eylül ayında başlayan yeni mevsimle birlikte Işıl Özgentürk'ün 'Seni Seviyorum Rosa'sı, Atıf Yılmaz'ın 'Düş Gezginleri', Yavuz Özkan'ın 'İki Kadın'ı, kendilerine özgü bir seyircisi olan birkaç 'dinsel film'. İşe hepsi bu.

Ama aslında hepsi bu değildi kuşkusuz. Yıl boyunca en çok sözü edilen film, bir önceki mevsimden kalma, Ömer Kavur imzalı 'Gizli Yüz'dü yine... Bu filmin açtığı tartışmalar, yıl boyunca sürdü. Yine bu film, yıl boyunca yapılan çeşitli şenliklerde ödülleri alıp götürdü: Ankara Film Şenliği'nde, Sinema Yazarları'nın yıllık seçiminde. (Bir önceki yılın Antalya şenliğinin galibi de oydu). 'Gizli Yüz'ün bu başarısı, bu zor dönemde değişik, farklı, kişilikli filmlere olan gereksinmenin bir kanıtıydı.

Yıl boyunca, önceki yıldan beri sinemalara gelemeyen birkaç filmin gösterilmesi boşuna beklendi. Ancak bu filmler, bir türlü seyirci karşısına çakamadılar: 'Uzun İnce Bir Yol' 'Devlerin Ölümü', 'Hasan Boğuldu', 'Raziye', 'İmdat ile Zarife' gibi. Bu filmler, zor bir dönemde adeta harcandılar.

Televizyonda bile seyircilerini bulma şansları olmadı. Buna karşılık, Ersin Pertan'ın Kemal Tahir uyarlaması 'Kurt Kanunu' 3 bölümlük bir dizi olarak TV'de gösterildi. Aynı şey, 1993'ün ilk aylarında Engin Ayça'nın 'Soğuktu ve Yağmur Çiseliyordu' adlı filmi için söz konusu olacak. 1992 yılında zaten kral olan televizyondu. Türk toplumunun gündemini o belirledi, bu toplumun siyasaldan ahlaksala değişim, giderek 'hamle' yapmasını o sağladı, yıl boyunca kitle iletişiminin tahtına rakipsiz biçimde oturdu. Sinema da bundan nasibini aldı iyi-kötü yanlarıyla. Hukuksal altyapısı oluşturulmamış, yasaları, kuralları belirlenmemiş, tam anlamıyla kör dövüşü halindeki bir alan, parayı bastıranın elinde kaldı.

Koca bir toplumun sabah-akşam izleyip etkilendiği görsel iletişim alanını korsan televizyonculuğa, sabah erken kalkanın gelip krallığını ilan ettiği bir orman düzenine terk etmek, herhalde devletimizin tarihe yazılması gereken görkemli bir yanlışıydı.

Ve geçmiş hükümet zamanında başlayan bu girişim, ne yazık ki koalisyon hükümeti altında da dallanıp budaklanarak sürdü. Özel televizyonculuk, sınırları bu yazıyı aşan yenilikler getirdi toplumumuza... Denetim, sansür anlayışını allak-bullak etti, erotizmi, çıplaklığı, seksi, giderek pornografiyi kitlelere ulaştırdı, ahlak anlayışımızda devrimler yarattı. Türkiye'deki geleneksel muhafazakar kesimi çılgına çevirdi. Siyasal alanda ise TRT anlayışından uzak, çok daha özgün, çağdaş, atılgan programlar üretti, protokolden uzak bir habercilik anlayışı getirdi.

Sinema alanında ise değişik öğeler geldi. Öncelikle eski Türk filmlerinin ilgi görüp oynatılması karşısında, birçok eski Türk filminin yıllardır ortalarda gözükmeyen kopyaları bastırıldı, yağdırırken' yeni Türk sinemasına da geleceğe doğru uzanan ve kuşkusuz uzanacak bir yardıma giriştiler. Yalnızca çok az görülebilmiş veya hiç görülmemiş olan 'Uzlaşma', 'Kurt Kanunu' vb filmleri alıp göstererek değil. Ama aynı zamanda, yapım aşamasında kimi filmlere ortak-yapımcı olarak katılmaya başladılar. Böylece örneğin Erden Kıral'ın 'Mavi Sürgün'üne veya yıl sonunda açıklanan bir tasarıyla, Başar Sabuncu'nun Nazım Hikmet'ten yapacağı 'Yolcu' filmine TRT ciddi biçimde katılma kararı aldı. Yeni kurulan Kanal 6 ise aralarında Antalya'da ödül kazanan kimi filmler olmak üzere belli sayıda filme destek sağladı, ortak oldu.

Yıl içinde filmlerimiz salon sinemalarında çok geniş bir küçük ekrana geldi. Çok sayıda ticari filmin gösterimi sinemaya ne kazandırdı diye sorulabilir. En azından nostaljik açıdan hoştu bu: Eskinin mekanları, sokakları, evleri, oyuncuları, akımları, şarkıları vs yeniden anımsandı, toplumumuz, Türk sineması alanında bellek tazeledi. Öte yandan kimi filmler, adını duyduğumuz veya belki çocukluğumuzda gördüğümüz kimi ilginç yapımlar yıllar sonra ilk kez yeniden karşımıza geldiler: Atıf Yılmaz'ın '5 Hasta Var' Lütfi Akad'ın 'Irmak', Aydın Arakon'un 'Kızıltuğ' vb. filmleri, Yılmaz Güney'i yıllar sonra yeniden geniş seyirci kitlesiyle buluşturan 'Zeyno' 'Umutsuzlar', 'Arkadaş' gibi filmleri öncelikle anmak gerekir.

Televizyon kanalları gösterdikleri çok sayıda filmle ve bu filmlere ödedikleri belli paralarla Yeşilçam'ın eski patronlarına beklemedikleri bir yardımda bulunur ve 'Bit pazarına nur seyirciye ulaşamadıysa da TV kanalları aracılığıyla büyük kitlelerce izlendi. Yurtiçindeki şenliklerden Antalya yine büyük ilgi çekti, sonuçlar tartışıldı. Ne var ki şenlikte ödül alan filmler bugüne dek gösterime sunulamadı. Ödül listesine girmeyen, ancak bol dedikodusu yapılan ve iyi pazarlanan 2 film ise ('Düş Gezginleri' ve 'İki Kadın') gösterilme olanağını buldu. Bu da filmlerin üretiminin, hatta ödüllerinin yeterli olmadığını, her bir filmi ayrı biçimde tanıtmak, pazarlamak işleminin önemini ortaya koyan bir örnek.

Dış ülkelerde ise Türk sineması varlığını göstermeyi sürdürdü. Berlin'den Bastia'ya, Montreal'dan Londra'ya, Montpellier'den Hawaii'ye, hemen her yerde filmlerimiz vardı. Atıf Yılmaz'ın, 'Berdel'i, Ömer Kavur'un 'Gizli Yüz'ü, Tunç Başaran'ın 'Piano Piano Bacaksız'ı, yıl içinde sinemamıza birkaç ödül daha getirdiler. Türkan Şoray ise Bastia'da 'Soğuktu ve Yağmur Çiseliyordu' ile en iyi kadın oyuncu seçildi. Oscar'a aday gösterdiğimiz film 'Piano Piano Bacaksız' oldu.

Sinema seyircisi, yeni kanallar sayesinde, geçen yıla kıyasla biraz daha azaldı. Büyük kentlerimizde özellikle gençlere dönük biçimde canlanan, kimi yeni ve cici salonlar kazanan sinema, Anadolu'da yine karanlık ve cılız bir yıl yaşadı.

Televizyonlara dek yansıyan erotizm fırtınası, Kültür Bakanlığı'nın sansür olayına hoşgörülü bakışıyla birleşince, kimi gerçekten 'açık' filmler gösterime çıkabildi ve 'Temel İçgüdü'den 'Düş Gezginleri'ne, tam bir ahlak devrimi yaratacak ve cinsellik üzerine bilgilerimizi iyice geliştirecek biçimde, kitlelere ulaşabildi. İşte hareketli-bereketli bir 1992 yılının sinema açısından bir dökümü denemesi ■

MERAL OĞUZ - Lale Mansur, Atıf Yılmaz'ın yönettiği Düş Gezginleri'nde.

► **PAUL VERHOEN'**in son filmi daha çekimi sırasında ortalığı ayağa kaldırdı. Lezbiyen, homoseksüel ve feministlerin tepki gösterdiği "Temel İçgüdü"deki Michael Douglas ve Sharon Stone'un sevişme sahneleri gösterildiği tüm ülkelerde filmin hasılat rekoru kırmasını sağladı.

► **KÜLTÜR BAKANLIĞI** 'demokratikleşme' politikasıyla, sansürü kaldırılarak, 'sınıflandırma' anlayışıyla yeni bir 'Sinema Video ve Müzik Eserleri Yasa Tasarısı' hazırladı.

Sinemaya bu yıl 17 milyan lira destek sağladı.

► **CAZIN** beş yıldızı, geçen yıl ölen efsane Miles Davis'i anmak için çıktıkları dünya turnesinde İstanbul'da da bir konser verdi. Konserde piyanoda Herbie Hancock, saksafonda Wayne Shorter, trompette Wallace Roncy, basta Dave Holland ve davulda Tony Willams çaldı.

► **BİR** konserinde Papa II.Jean Paul'un resmini yırtarak, büyük tepki toplayan İrlandalı pop şarkıcısı Sinead O'Connor, 'süperstar olmak istemiyorum' diyerek müziği bırakacağını açıkladı.

► **SAİT FAİK,** Nâzım Hikmet ve Yunus Emre'nin eserleri İspanya'da Ediciones del Oriente y del Mediteraneo yayınevince basıldı.

► **KÜLTÜR BAKANI** Fikri Sağlar, Rusya Federasyonu'ndan Moskova'daki Puşkin Müzesi'nde bulunan Troya hazinesini geri istedi.

► **ÜNLÜ** İtalyan tenor Luciano Pavarotti, 7 aralıkta Scala Operası'nda Verdi'nin 'Don Carlos' operasının prömiyerinde, operayı sahneye koyan Franco Zefirelli, orkestra şefi Ricardo Muti ve soprano Daniela Dessi ile birlikte düşük gelirli opera düşkünlerinin oturduğu en üst balkondan başlayıp giderek yayılan ıslıklara hedef oldu■

Pavarotti'yi dinledik, Michael'i gördük

Ülkemizde bu yıl konser vermeye gelen ve gelemeyen müzik dünyasının ünlü isimleri gündemdeydi. Bunların arasında ünlü İtalyan tenor Luciana Pavarotti, 'ses tellerindeki rahatsızlık' nedeniyle konserini gecikmeli olarak 21 haziranda gerçekleştirirken, 'Everything I Do" film müziğiyle hit olan Bryran Adams, Türkiye'deki ilk stad konserini verdi. Ünlü siyah şarkıcı Diana Ross ve sinema ve ses sanatçısı Shirley Mac Laine, Efes Antik Tiyatro'nun konuklarıydı. Joan Baez bu kez, Nazım Hikmet'in 90. doğumyılı kutlama gecesinde söyledi. Rock dünyasının yıldızı David Byrne, Deep Purple'ın eski solisti Ian Gillan, pop müziğindeki 'yeni başkaldırının' ismi Tracy Chapman, Enrico Macias, günümüz kemancılarının en büyüğü Itzhak Perlman, ünlü Rus piyanist Gavrilov ve ünlü İspanyol tenor Josep Carreras bu yılın hoş sürprizleri arasındaydı. Büyük düş kırıklığını ise pop müziğinin megastarı Michael Jackson yarattı. Jackson, 'ses tellerindeki rahatsızlık' sonucu İstanbul konserine beş saat kala tedavi için Londra'ya gitti, konser önce ertelendi, iki gün sonra iptal edildi. Whitney Houston da Avrupa turnesi kapsamındaki diğer konserleri gibi İstanbul konserini de 'hamileliği' gerekçesiyle iptal etti. Gloria Gaynor da konseri iptal edilen sanatçılar arasında yer alırken, Natalie Cole, Çırağan Sarayı'nda bir konser verdi■

Kaybettiklerimiz

Marlene Dietrich, **Bülent Erbaşar,** Cevdet Kudret, **Yaseri Asım Arsoy,** Jose Ferrer, **Hıfzı Veldet Velidedeoğlu,** John Cage, **Mikos Gatsos,** Sir Charles Groves, **Richard Brooks,** James Stirling, **Leman Akçatepe,** William Gainess, **Robert Moley,** Suzan Yakar, **John Ireland,** George Delerve, **Nancy Walkee,** Ayberk Çölok, **Benny Hill,** Satyajit Ray, **Olivier Messian,** Antony Perkins, **Francis Bacon,** Burhan Uygur, **Jean Claude Pascal,** Niza Serezli, **Toto Karaca,** Billi Russel, **Cevat Kurtuluş,** Vasfi Rıza Zobu, **Perihan Tedü,** Şahin Kaygun, **Zühtü Müridoğlu** ■

Cumhuriyet dünyada ve Türkiye'de 92

İmtiyaz Sahibi: **Berin Nadi** Basım: **Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş.** Yayımlayan: **Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.** Genel Yayın Yönetmeni: **Özgen Acar** Genel Yayın Koordinatörü: **Hikmet Çetinkaya** Yazı İşleri Müdürü: **Celal Başlangıç**

İşçi-işveren'92

Büyük tehlike: Taşeronluk

ŞÜKRAN KETENCİ

İşçi işveren ilişkilerinde 1992'de işçiler ve sendikalarının kimliğini taşıyan önemli olaylar, ya da adımlardan söz etmenin olanağı yok. 1992'de işverenler ve sendikaları tek yanlı ilişkileri belirliyor ve ağırlıklarını duyuruyor konumda oldular. 1992'yi sendikal hareketin moral çöküş içinde olduğu, işçi sendikalarının işçi çıkarmaları ve iş yerlerinde yerleşen taşeron uygulamaları ile üye kaybettikleri bir yıl olarak anımsayacağız. 1990 ve 1991 yılları toplu iş sözleşmelerinde, bahar ve yaz eylemleri, madenci direnişi, seçim yatırımlarının ürünü olarak, ücretlerde gerçekleşen iyileşme, işveren cephesinin harekete geçmesinin başlıca nedeni oldu.

Gerçi işçi ücretleri kağıt üstünde dahi 12 eylül sürecinin kayıplarını gidererememişti. 1977'den 1991'e ücretlerde hala, 1977 100 kabul edildiğinde 21 puanı aşan bir açık görülüyordu. Aynı dönem için 70 puanı aşan milli gelir artışından işçinin pay alamadığı göz önüne alındığında açık daha da büyüyordu. Hele de kamuda emeklilerle, özelde çok yaygın olan ücretleri aşağı çekmek üzere işçi çıkarmaları ile gelinen gerçek ücretlerin yapılmış hiç araştırması yoktu. Ancak 12 eylül sürecinde işçilerin her yeni sözleşme ile biraz daha yoksullaşmasına, işçilik maliyetlerinin aşağı çekilmesine alışmış işverenler için son iki dönem sözleşmelerinde gerileme olmaması, önemli iyileşmeler kaydedilmesi kabul edilemez görünüyordu.

Türkiye'de işçi hareketi sözleşme masalarında yeterince güç kazanamadığı için, ücret eğiliminde hep belirleyici, işçiden yana öne itici işlev kamuda olmuştu. 1984 sonrasında kamu sözleşmelerinde yaşanan geriye çekiş, özel sektörü rahatlatmış, hatta bazı yıllar verimi koruyabilmek üzere oransal kamu üzerinde ücret artışları vermelerine dahi yol açmıştı. Tabii sonuçta ortalamalarda bir değişim olmuyor, özelde işçi çıkarmaları ile ücret ortalaması aşağı çekilerek, kamu-özel arasındaki denge korunmuş oluyordu. Yukarda saydığımız hepsi de kamuya yönelik ve 12 eylül sürecinde sürekli hak kaybetmekten yorulan kamu işçisinin güçlü direniş ve patlamaları ile bu tablo değişmişti. İster istemez kamuda yükselen ücret artış oranlarını özel sektör de izlemek zorunda kalmıştı. Bu tırmanışa razı olmamaya kararlı işverenler ne yaptılar? Sözleşmelerin ardından, nedeninin toplu sözleşmelerin getirdiği ağır yük olduğunu söyleyerek, aslında sürekli yaptıkları toplu işçi çıkarmalarının dozunu artırdılar.

Daha önemlisi bunu bir bilinçli kamu oyu kampanyasına dönüştürdüler. "İşçi ücretleri aşırı, işletmeler bunu kaldıramaz" dediler. Bir yandan işçi yerine çağdaş teknolojiye geçişin daha ucuz olduğu gerekçesi ile işçi çıkardılar. Diğer yandan pekçok işi aynı iş yerinde kurdukları sayısız yan şirketlere devrederek, iş yerlerinde çok yaygın sendikasız işçi çıkardılar. 1991'de yoğunlaşan ve 1992'ye damgasını vuran işçi çıkarmaları, taşaronlaşma sonucu sendikalar çok önemli sayıda üye kaybettiler. Bakanlığın resmi istatistiklerine sadece noter üyeliği ve istifalar girdiği için, işten çıkarma ve emeklilik nedeni ile yaşanan üye kayıpları yansımıyor. Ancak toplam istatistiklerden ortaya çıkan ucubeyi bir ölçüde gözleyebiliyoruz. Örneğin Bakanlığın resmi istatistiğine göre 2 milyonun üzerinde sendikalı işçi var. Toplu pazarlık hakkını kullanabilen işçisayısının ise 1 milyona doğru indiğini işveren sendikaları açıklıyor. Bakanlık kayıtları da 1 milyon 200 bin civarında gösteriyor. Yine resmi istatistiğe göre Türk-İş'in üye sayısının toplamı 1 milyon 700 bin civarına ulaşıyor. Oysa genel kurula ödenmiş aidat durumuna göre Türk-İş'in kendi saptaması 1 milyon 170 bin. Türk-İş genel kurulunda bir sorun olarak büyük sendikaların çok delege getirmek üzere kaybettikleri üyelerini bildirmeyi aidatlarını ödedikleri bir sorun olarak getirildi.

Türk-İş'te herkes gerçek üye sayısının 700-800 bin arasında olduğunu kabul ediyor.

İşverenlerin "aşırı" ilan ettikleri işçi ücretlerini işçi çıkarmaları ile yetinmeyerek yeni sözleşmelerle aşağı çekme kararlılıkları 1992 sözleşmelerinin kitlenmesine yol açtı. Örneğin MESS grup toplu sözleşmesi masasında ilk kez, "Ben geçen toplu sözleşmede fazla verdim, işçiden alacaklıyım" tezi ile ortaya çıkıyor. Ancak yine de kitlenen özel sektör sözleşmelerinde işverenler kamuyu bekliyor. İşçi sendikaları ile önde ve bedel ödeyen, çatışmacı, grevi göze alan bir konumda olmak istemiyorlar. İşverenler siyasi iktidarı ücretlerde tırmanışa izin vermeme konusunda zorluyorlar. Kamu sözleşmelerinde ücretlerin aşağı çekilmesini, Hükümetin direnmesini istiyorlar. Kamuda bu yıl fazla sözleşme olmadığı halde, 100 bin işçinin sözleşmesi kitlenmiş bulunuyor. Kamuda 1992'de imzalanan küçük ölçekli sözleşmelerde verilen zam oranları, bu işletmelerdeki işçilerin ücret ortalamalarını, 1991'de imzalanmış sözleşmelerin bugünkü ücret ortalamalarının altında bırakmış bulunuyor. İçinde bulunduğumuz günlerde kamu uyuşmazlıkları için yapılan tartışmaların özünde bu farklılık var. Hükümetin verdiği rakkam 3 milyon ortalamadaki işçinin geçen yıl sözleşme imzalamış ve ücreti 5 milyon ortalamada olan işçiye yaklaşmasına yetmiyor. İşçi sendikaları ise eş ortalamaya ulaşmak istiyor.

Bu yıl işçi sendikalarında kayda değer en önemli gelişme genel kurullar zinciri idi. Ancak üçc yılda bir yaşanan genel kurullar zincirinde işçiler sendikaların moral çöküşünü yaşadılar. Geçen iki dönem sözleşmelerinde ücretler biraz iyileşmişti. Bu da bir gevşemeyi getirmişti. Ayrıca da gündemde işçi çıkarma ve iş kaybetme tehlikesi vardı. Sendikal muhalefet ise ülkemizde genelde sendika yönetiminin işveren ittifakını ve mimlenmeyi, işten çıkarılma tehdidi anlamına gelir. Bu ortamda işçi taban sendikal demokrasiyi pek işletemedi. Türk-iş içinde kayda değer önemli değişimden belirgin Harb-İş Sendikasında, bir ölçüde Selüloz-İş'te oldu. Çoık ilginç ve anlalıdır ki, sendikalarda değişim yokken, aralık ayında değişen bir ivme ile Türk-İş'te darbe oldu. İlk kez bir Türk-iş genel başkanı genel kurulda aday olduğu halde seçim kaybetti. Üstelik değişim sadece bu sloganla oluşturulan bir ittifak listesi ile oldu. Açıklaması ancak geçen genel kurul sonrasından başlıyarak giderek işlevsizleşen Türk-İş'in durumundan, geleceğinden duyulan kaygı, tepki ancak olabilir.

1991 proğram ve protokolünde işçilere çok şey vaadedmiş bir iktidar karşısında, "babanın vermesini bekleyen" bir sendikal anlayış içinde geçmişti. Sendikalizm sadece üye değil büyük çapta moral de kaybetmişti. Aşağıdan yukarıya doğru korkudan sıyrılınması, harekete geçilmesi gereği, birşeyler yapılması gereksinimi ağır basıyordu. Nasıl ki 1980'li yılların ücret kayıplarının sonu gelmedi ve işçi de patlama ile bu geriye gidişi durdurduysa, işçi çıkarmalarının, sendikaların üye kaybetmelerinin ve moral çöküşün de sonu gelmiyordu. İşçi 1992'ye damgasını vuran bu çöküşe "dur" diyecek bir değişim istiyordu.

Gerçek şu ki 1993'te sendikalar daha fazla üye kaybetmeye, küçülmeye dayanamıyacak noktalardalar. Önemli bir çoğunluğunun %10 barajı aşmış görüntüsü, gerçek üye sayıları çok altında olduğu için, toplu sözleşme yapma yetkileri sahte. Çok daha acısı yaygın taşaronlaşma nedeni ile bugün toplu sözleşme yapılan pek çok iş yerinde %51 çoğunlukları dahi yok. Çalışma Bakanlığı bu gerçeği gördüğü için yeni hazırlanan yasa tasarısı değişikliğinde iş yerlerinde %50 çoğunluk arama koşulu kaldırılmak isteniyor. 1993'te işçi sendikalarının toparlanma geçme, kaybettikleri üyelerini kazanma göibi bir zorunlulukları var görünüyor. Bu da Türk sendikacılık hareketini yeni bir dönemece getiriyor.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİĞİNİN SEÇKİN KURULUŞU

TARİŞ

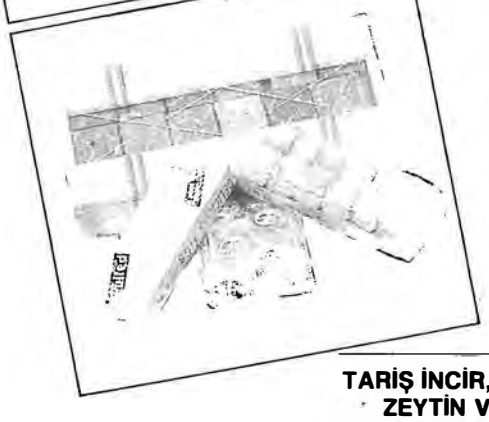

Tariş İncir, Uzüm, Pamuk, Zeytin ve Zeytinyağı Birlikleri; İzmir, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Denizli, Manisa, Muğla il ve ilçelerine yayılmış 64 yerleşim birimindeki 122 tarım satış kooperatifi, 100.000'i aşan tarım üreticisi ortağı ve dev tesisleri ile Türkiye'nin ilk ve en büyük kooperatif kuruluşudur.

Tarım üreticisi ortağı yanında ortağı olmayan üreticilerin de piyasa koşullarında ezilmemesi için ürünlerini değer fiyatlarla alarak en iyi şartlarda değerlendiren ve üreticilere ekonomik güç kazandıran Tariş; kaliteli olarak ürettiği ürünlerini ucuz fiyatlarla piyasaya sunarak, tüketiciyi de korumaktadır.

Bugün olduğu gibi, gelecekte de üreticinin ve tüketicinin güvencesi olmaya devam edecek olan Tariş; ana ürünleri olan pamuk, üzüm, incir, zeytin ve zeytinyağının yanısıra, bu ürünlerden elde ettiği tali ürünleri de en iyi şekilde işleyerek, ülke ekonomisine önemli katkılarda bulunmaktadır. İç piyasada tüketilen ürünlerinin yanısıra, dış pazarlarda da önemli bir yeri bulunan Tariş, ülkemize büyük miktarda döviz girdisi sağlamaktadır.

En modern cihazlarla donatılmış laboratuvarlarda kalite kontrolü yapılarak günümüz teknolojisine uygun şartlarla üretilen Tariş mamulleri, TSE garantilidir.

TARİŞ İNCİR, ÜZÜM, PAMUK, ZEYTİN VE Z.YAĞI TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİKLERİ

Adres : P.K. 220 IZMIR
Telefon : (51) 635500 (12 hat), 222195 (4 hat)
Telex : 53599 tarp tr., 53439 taex tr., 53427 tars tr., 53146 tare tr.
Telefax : (51) 210066-217060 636107-636555

TARİŞ ÜRÜNLERİ TSE GARANTİLİDİR

Spor '92

Gençler bir büyüse...

ABDÜLKADİR YÜCELMAN

92'yi geride bıraktığımız şu günlerde geriye dönüp bakalım; hiç de küçümsenmeyecek başarılar elde etmişiz. Güreşte, halterde, yüzmede, boksta, judoda, karatede şeref kürsülerine çıkmışız. Ama tüm bu başarıları bir anda unutup demişiz ki, "1994 Dünya Kupası finallerine gidebilseydik keşke. Biz futbolu bilmiyoruz, beceremiyoruz." Oysa kafamızı taktığımız bu düşünce, ağzımıza sakız ettiğimiz bu slogan yanlış bir saplantı. Pekala gençlerimiz futbolda Avrupalı rakiplerini teker teker yenip Avrupa Şampiyonu olmadılar mı? İşte 1992'nin en flaş olayı bu. "Gençlerimiz Avrupa Futbol Şampiyonu oldu." Ya büyüklerimiz? Onlar 94'ün kapısına varamadılar... Bu da futboldaki en kötü haberimiz, "94'ü kaçırdık,"

Futbol tüm sporların en kolayı. 12 kurallı, 7'den 70'e herkesin bildiği, oynadığı bir spor. Halı sahalarımıza bakın. Hepsi gece yarılarına dek dolu. Neden? Çünkü futbol Türkiye'de çok seviliyor. Çünkü, herkesin anladığı basit bir spor. Yatırımlar hep futbola, manşetler hep futbola, toplumun gözü hep futbolda, olacak o kadar. Herkesin bildiği, futbolda horoz çok olunca gün de erken doğuyor. Dua edelim ki gençlerimizle fazla ilgilenen yok.

1992'nin büyük bir haberi de basketboldan. "Basketbolda Avrupa Şampiyonası finallerine kaldık." 12 yıl sonra milli takımımız bu başarıyı gerçekleştirdi. Ve basketbolda Efes Pilsen ile Fenerbahçe'nin Avrupa takımlarıyla boy ölçüşmeleri de sporumuzun gurur tabloları.

Bir olimpiyat yaşadık. Barselona'da 4 dalda sporcularımız şeref kürsüsüne çıktı. Güreşte, halterde, judo ve tekvandoda aldığımız madalyalar Türk sporunun yüz akı oldu. Dünya ve Avrupa şampiyonalarında da Türk sporcuların madalyaları az değil. Kapıkule'den çıkan sporcularımız, artık madalya ile dönüyor. Bu gurur verici görüntüler 1992'deki bilançomuzun başarı grafiğini gösterir.

GENÇLER TARİHE GEÇTİ - Türkiye tarihinde ilk kez futbolda Avrupa şampiyonu oldu. Elemeleri aştıktan sonra, Almanya'daki finallerde önünce geleni yenen milliler, "Avrupa Şampiyonu" unvanını elde etti.

Beşiktaş'ın ulaşılması güç rekorları

Beşiktaş 92'de rekor sayılacak bir başarı elde etti. Birincisi 3 yıl üst üste şampiyon olarak alkışlanan Beşiktaş centilmenlik ödüllerini de kimseye kaptırmadı.

Beşiktaş'ın ulaşılamayacak bir başarısı da 48 lig maçında yenilmezliğini korumasıydı. Disiplinli, ilkeli, centilmen, çalışkan bir topluluk olarak Beşiktaş Türk spor tarihine 2 altın sayfa eklerken 92'nin de en başarılı ekibi olarak tarih yazdı.

Galatasaray'ın başarısı ve diğerleri

Avrupa kupalarında da takımlarımız 2 ve 3. tura yükseldiler. Sonunda elendiler ama Türkiye'ye kazandırdıkları puanlarla gelecek yıl da UEFA Kupası'nda Türkiye'nin 2 takımla temsil edilmesini sürdürdüler.

Galatasaray, Katowice önünde 3 puan, E. Frankfurt önünde 3 puan, Roma önünde de elenmesine karşın 2 puan getirdi. Beşiktaş, Göteborg önünde elenirken ülkemize 2 puan kazandırdı. Trabzonspor'un getirdiği puan ise Palleseura'ya karşı 3, Atletico'ya karşı 1. Fenerbahçe'nin 2 turda getirdiği puan ise Plovdiv önünde 3, Sigma önünde ise 2 olmak üzere toplam 5 puan.

Türk sporu genelde 1992'den 93'e geçerken olumlu ve geçer notlar aldı. Bugün ülkenin hemen her ilinde salon ve açık hava tesisleri var. Ancak bunların verim kapasitesi yine de yüzde 50 bile değil. Gelecek yıllarda verimlilik kapasitesi arttırıldığı takdirde, Türk sporcusu dünya sıralamasında çok daha iyi yerlere gelebilir. Gençlerimizin başarısı gelecek için çok iyi sinyaller veriyor.

Nice yıllara ve nice başarılara...■

Güreşte 28 yıl sonra gelen olimpiyat altını

OLİMPİYATLAR

GÜREŞ: 1992 Barcelona Olimpiyatı'nda güreşçilerimiz greko-romende 28 yıl sonra altın madalya kazandı. Toplam olarak 1 birincilik, 2 ikincilik, bir de üçüncülük elde edildi.
ALTIN: M.Akif Pirim (62 kilo/greko-romen)
GÜMÜŞ: Hakkı Başar (90 kilo/greko-romen), Kenan Şimşek (90 kilo/serbest)

HALTER: Halterde Dünya ve Olimpiyat şampiyonu haltercimiz Naim Süleymanoğlu, başarılarına Barcelona Olimpiyatı'nda altın madalya kazanarak bir yenisini daha ekledi.

JUDO: Judoda 48 kiloda mücadele eden Hülya Şenyurt, üçüncülüğü elde ederek bronz madalyanın sahibi oldu.

TEKVANDO: Barcelona Olimpiyatı'nda tekvandocularımız ülkemize 2 gümüş, bir de bronz madalya kazandırdı.

GÜMÜŞ: Ayşegül Ergin (54 kilo), Ekrem Boyalı (65 kilo)

DÜNYA ŞAMPİYONASI

BOKS: Kanada'da yapılan Dünya Gençler Şampiyonası'nda 1 altın, 1 gümüş, bir de bronz madalya kazandık.
ALTIN: Sinan Şahinsan (81 kilo)
GÜMÜŞ: Enver Yılmaz (57 kilo)

GÜREŞ: Kolombiya'da yapılan Dünya Gençler Güreş Şampiyonası'nda 2 altın, 6 gümüş, 3 de bronz madalya kazandık
Greko-romen'de;
ALTIN: Şeref Eroğlu (54 kilo)
GÜMÜŞ: Hamza Yerlikaya (74 kilo)
Serbestte;
ALTIN: Osman Albayrak (81 kilo)
GÜMÜŞ: Beyhan Gülfiliz (46 kilo), Harun Doğan (50 kilo), Hayri Yücel (58 kilo), Günay Köseoğlu (74 kilo), Ramazan Topal (115 kilo)

► İstanbul'da yapılan Yıldızlar Serbest ve Greko-romen Güreş Şampiyonası'nda ise, 8 altın, 1 gümüş, 6 da bronz madalya kazandık.
Greko-romen'de;
ALTIN: Ünal Ören (47 kilo),, Ümmet Kaya (55 kilo), Bayram Özdemir (43 kilo), Nazmi Avluca (60 kilo), Hamza Yerlikaya (76 kilo)
GÜMÜŞ: Serkan Özden (60 kilo)
Serbestte;
ALTIN: Recep Zinciri (47 kilo), Kadir Kırdıroğlu (65 kilo), Vedat Kartal (76 kilo)

► Bulgaristan'da yapılan Ümitler Serbest ve Grekoromen Dünya Kupası'nda da güreşçilerimiz yüzümüzü güldürürken, 8 altın, 1 gümüş madalya kazandı.
Grekoromende;

ALTIN: Ayhan Kızılay (48 kilo), Ali Akça (52 kilo), Şevket Karapınar (62 kilo), Muhtalip Yerlikaya (74 kilo), Elvan Mert (82 kilo), Nurhan Avcı (90 kilo), Gökmen İnan (100 kilo), Erdoğan Kaplan (130 kilo)

HALTER: Bulgaristan'da yapılan Gençler Halter dünya Şampiyonası'nda 1 gümüş, 2 de bronz madalya kazandık.
GÜMÜS: Halil Mutlu (52 kilo)

AVRUPA ŞAMPİYONASI

ATICILIK: İstanbul'da yapılan Trap-Skeet Avrupa Şampiyonası'nda Alp Kızılsu ülkemize double-trapta altın madalya kazandırdı.
BOKS: İskoçya'da yapılan Avrupa Gençler Boks Şampiyonası'nda 1 altın, 1 gümüş, 1 de bronz madalya kazandık.
ALTIN: Hüseyin Kurtulmaz (67 kilo)
GÜREŞ: Macaristan'da yapılan Büyükler Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası'nda güreşçilerimiz 1 altın, 2 gümüş, 4 de bronz madalya kazandı.
ALTIN: Sebahattin Öztürk (82kilo)
► Macaristan'da yapılan Ümitler Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası'nda 1 altın, 1 bronz madalya kazandık.
ALTIN: Zekeriya Güçlü (130 kilo)
HALTER: Macaristan'da yapılan Büyükler Avrupa Halter Şampiyonası'nda 1 altın, 6 gümüş, 2 de bronz madalya kazandık
ALTIN: Naim Süleymanoğlu (60 kilo)

KARATE: Hollanda'da yapılan Büyükler Avrupa Karate Şampiyonası'nda 1 gümüş, 2 de bronz madalya kazandık.
► Portekiz'de yapılan Ümit-Genç Erkekler Avrupa Şampiyonası'nda ise, 2 altın, 1 gümüş, 2 de bronz madalya kazandık.
ALTIN: Hasan Türkmen (55 kilo), İlgar Abat (60 kilo)

TEKVANDO: İspanya'da yapılan Büyükler (bay-bayan) Avrupa Şampiyonası'nda 2 altın, 6 gümüş, 2 de bronz madalya kazandık.
ALTIN: Günnur Yerlisu (43 kilo), Nuray Deliktay (55 kilo)
► Fransa'da yapılan Gençler (bay-bayan) Avrupa Şampiyonası'nda ise, 2 altın, 3 gümüş, 4 de bronz madalya kazandık.
ALTIN: Ahmet Evcimen (58 kilo), Nedim Türk (76 kilo)

YÜZME: İngiltere'de yapılan Gençler Avrupa Yüzme Şampiyonası'nda Derya Büyükuncu 100 metre sırtüstünde altın madalya kazandı■

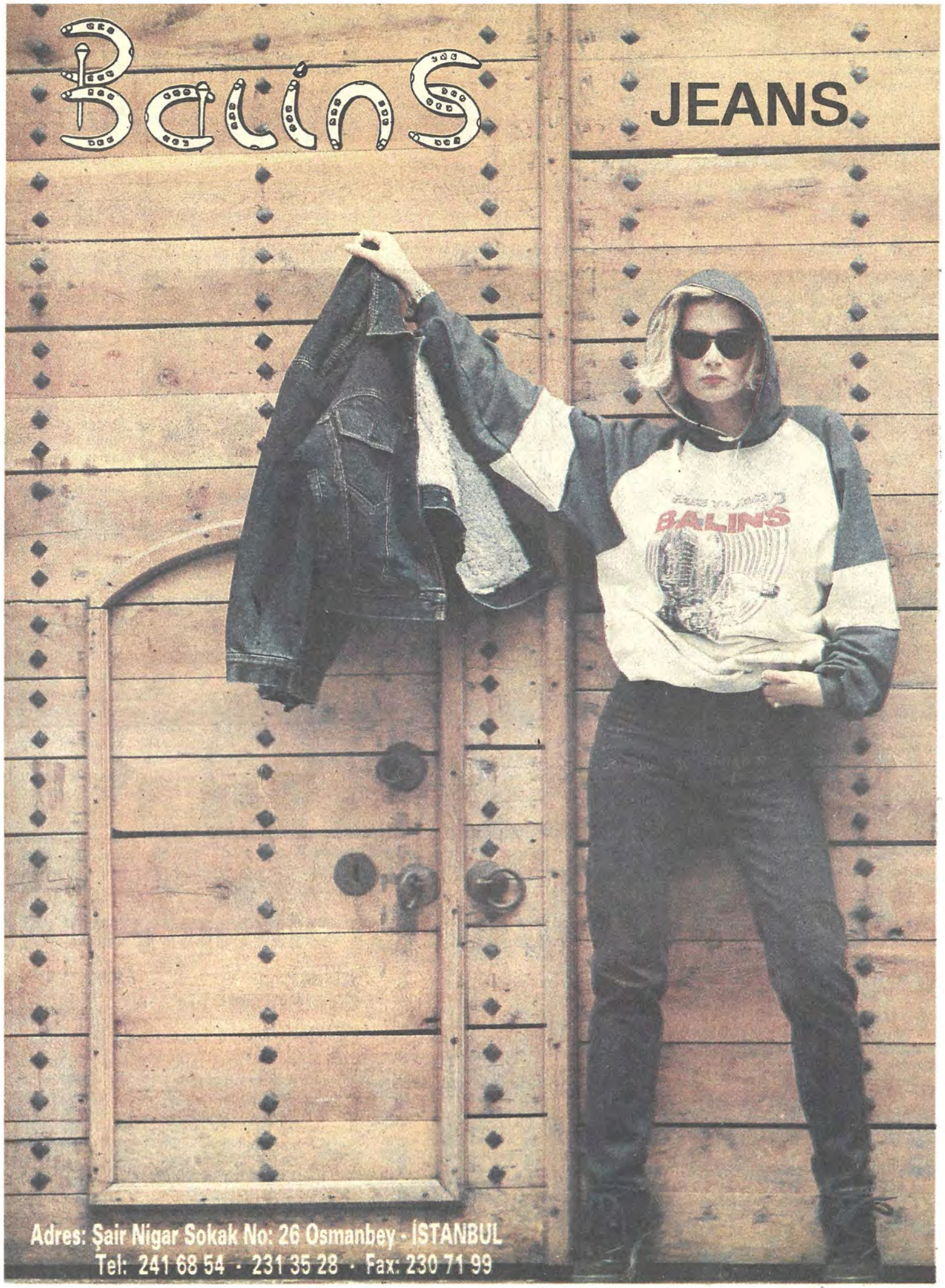
Balins
JEANS
BALINS
Adres: Şair Nigar Sokak No: 26 Osmanbey - İSTANBUL
Tel: 241 68 54 - 231 35 28 - Fax: 230 71 99